

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Hanácké lidové písně z hlediska nářečí

Diplomová práce

ZDENĚK KROUTIL

Obor: učitelství hudební výchovy pro SŠ a ZUŠ – hra na klavír

Vedoucí práce:
Prof. PhDr. Pavel Klapil, CSc.

OLOMOUC 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

.....

Ve Studénce dne 16. dubna 2015

Zdeněk Kroutil

Děkuji vedoucímu diplomové práce Prof. PhDr. Pavlu Klapilovi, CSc., za vedení této diplomové práce a poskytnutí cenných podkladových materiálů, vlastivědné pracovníci paní učitelce Ludmile Přikrylové z Kníniček, dále svým rodičům Olze a Zdeňku Kroutilovým za podporu a pomoc, rodině z Drahanovic, kolegům z hanáckého souboru *Skřevani z Drahanovic*, svému bratrovi Vojtěchu Kroutilovi, za aktivní účast a organizační pomoc v tomto souboru, zaměnavateli SZUŠ Musicale, manželům Janě a Janu Sniehoffovým a v neposlední řadě své manželce, Evě Kroutilové, za láskyplnou podporu v mém dálkovém studiu a trpělivost.

OBSAH:

1.	Úvod	5
2.	Haná	6
3.	Nářečí	8
4.	Hlavní znaky Čech, Moravy a Slezska	14
5.	Nářečí v moravské lidové písni; Haná u Sušila a Bartoše...	20
6.	Jan Poláček a František Kopečný	26
7.	Ondřej Příkryl a jeho epigoni	31
8.	Josef Vaca; Miroslav Václav Jiroušek	39
9.	Hanácké lidové tance; cófavá	46
10.	Gustav Vožd'a a hanácká dechová hudba	53
11.	Soubor <i>Skřevani z Drahanovic</i> ; Národopisné soubory v okolí.....	57
12.	Závěr	67
	Prameny a literatura	68
	Přílohy	75
	Anotace	86

1. Úvod

Můj vztah k hanáckému nářečí a oblasti Hané je velmi intenzivní. Narodil jsem se v Olomouci, vyrůstal však v Drahanovicích. Je to vesnice na úrodné Hané, uprostřed pomyslného trojúhelníku tvořeného městy Olomouc, Litovel, Prostějov. Obec leží pod hanáckou horou Velký Kosíř. Historickou památkou, na kterou jsme pyšní a která je symbolem naší vesnice, je středověká tvrz Černá věž.

Na Hané se cítím doma. V naší rodině mluví všichni hanáckým dialektem. Moji předkové, dědeček a pradědeček, ještě chovali domácí dobytek a vlastnili a obdělávali pole. Ve svém dětství jsem se učil pracovat na poli, starat se o zvířata a vykonávat na Hané běžné domácí práce.

U těchto prací nevyhrávalo rádio ani žádný CD přehrávač. Nebylo však smutno ani ticho. Zněly různé říkanky, básničky, pohádky a v neposlední řadě se také zpívaly hanácké písně, většinou přenášené z generace na generaci. Prababičce, která mě vychovávala a starala se o mě, se přezdívalo *stařenka*. Tato zkušená a moudrá *paňmáma* si pamatovala spousty těchto písní. Některé melodie a texty jsem později nacházel ve sbornících a zpěvnících, s některými jsem se však v písemné podobě ani nesetkal, jiné bohužel asi i zapomněl. Přál bych si, aby se toto krásné zvukové nářečí zachovalo, aby nevymřelo. Proto jsem uvítal, že Katedra hudební výchovy UP v Olomouci přijala toto téma mé magisterské práce.

Nyní žiji se svou rodinou ve Studénce, v okrese Nový Jičín, v oblasti ovládané lašským dialektem s jeho krátkými slabikami a přízvukem na předposlední slabice. Když však přijedu do rodných Drahanovic, rozbuší se mi srdce a zahřejí ty pravé hanácké intonace. V této diplomové práci je uvedena i píseň, v níž se o Drahanovicích dokonce zpívá, byla tam zapsána a dosud nebyla nikde publikována.

V roce 2011 jsme z iniciativy místní paní učitelky Ludmily Příkrylové založili hanácký soubor *Skřevani z Drahanovic*, který vystupuje při různých příležitostech a tak uchováваме tradici hanácké písně i v dnešní tzv. postmoderní době.

2. Haná

Haná je oblast, která se rozprostírá na střední Moravě, v oblasti hornomoravského úvalu. Jejím charakteristickým krajinným rysem je rovina bez hor a velkých kopců. Nachází se na území v nížinách okolo řek Moravy a Hané¹ mezi městy olomouckého kraje (Olomoucí, zvanou *metropolí Hané*, původním zemským hlavním městem Moravy, dále Přerovem a Prostějovem, zvaným *hanáckým Jeruzalémem*) a krajů zlínského (Kroměříží, zvanou *hanáckými Athénami*) a jihomoravského (Vyškovem, zvaným *moravskými* či *hanáckými Versailles*). Významnými městy, která se na Hané rozprostírají, jsou i Tovačov, město s širokou tradicí folklorního zpěvu a tance, dále Šternberk, Litovel (zvaná hanácké Benátky), Uničov, Kojetín, Hulín, Holešov.

Mezi kulturně významná místa Hané patří poutní místo Svatý Kopeček u Olomouce, hrad Bouzov, zámek Chropyně, zámek v městyse Náměšť na Hané, chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví, Javoříčské jeskyně, Mladečské jeskyně, Zbrašovské aragonitové jeskyně a hanácký skanzen v obci Příkazy.

Na Hané se po staletí úspěšně hospodařilo na úrodných naplaveninách řek. Během válek se tato úrodná oblast stávala zásobárnou proviantu pro vojsko a zdrojem ovoce, zeleniny, obilnin a luštěnin. Haná byla vždy bohatá. Lidé zde pracovali v sadech a na polích a tak vždy měli dostatek potravin pro sebe i ostatní. Jedná se tedy o významnou zemědělskou oblast s velmi úrodnou půdou.

Celkový charakter a zemědělská tradice hanáckého lidu se odrážejí v textu hanácké písně *Na té naší Hané*, který je v hanáckém dialektu. Tato píseň není lidová ve smyslu autorské anonymity, jejím autorem je **Gustav Vožd'a**², který ji uvedl jako finále svého tanečního pásma *Hanácká beseda*³ v této choreografické podobě:

---

¹ **Haná** je řeka v jihomoravském, olomouckém a zlínském kraji v České republice. S délkou 54 km je v oblasti střední Moravy druhým nejdelším přítokem řeky Moravy, po řece Bečvě.

² **Gustav Vožd'a** – viz kapitolu 10.

„Finále: incipit **Na té naší Hané**, páry v držení a postavení jako při pochodu (pomocí spojených loktů, s druhou rukou v bok), kráčení dvojic proměnným krokem středem sálu, poté změna držení na uzavřené a tanec klusavými kroky po kruhu směrem vpravo, následně totéž vlevo a série polkových kroků po kruhu. Beseda byla zakončena nástupem všech tanečníků do řady...“⁴

Na té naší Hané

VESELE

Na té na - šé Ha - né, vše - cko má - me, na té na - šé
 Ha - né spi - vá - me. Na na - šé krá - sné Ha - né
 po - že - hna - né Ha - nák o - rat ne - pře - sta - ne a me sme
 me a me se ne - dá - me.

Viz: Příloha č. 1 – přikládám mapku Hané.

³ **Hanácká beseda** – viz odkaz: <file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/historie-hb.pdf>

⁴ MAŇÁKOVÁ, Magdalena; MATUSZKOVÁ, Jitka; VRTALOVÁ, Jarmila: *Taneční medailony obcí Hané, Lašska a Slezska*, Strážnice, 2010.

Viz: <http://www.nulk.cz/files/ele.knihovna/2010/Han%C3%A1,La%C5%A1sko,Slezsko.pdf> , str. 19.

3. Nářečí

Nářečí (dialekt) je nespisovný mluvený či psaný jazykový útvar, který se užívá pouze v určité geografické oblasti v běžné, neformální ústní komunikaci. Vědní obor, zabývající se studiem nářečí, se nazývá *dialektologie*.

Nářečí se dělí (odlišují) především podle rozdílů a změn v hláskosloví. Tyto změny vyjadřují tzv. *izoglosy*.⁵

Během 15. století došlo k značným změnám v nářečí a stále dochází k neustálé inovaci a obměnám některých slov. Nářečí češtiny si jsou většinou navzájem srozumitelná, v souvislosti s tím se uvádí i termín *obecná čeština*.⁶

Nářečí se uplatňuje především v běžné, neformální ústní komunikaci. Můžeme je nalézt i v umělecké literatuře, kde se jím dosahuje přesvědčivější charakteristiky postav i prostředí, ze kterého literární útvar pochází. Nářečí, které se vyskytuje v literatuře, je však přizpůsobeno potřebám umělecké literatury, proto bývá

---

⁵ **Izoglosa** udává hranice území daného jazykového jevu. Jde o linii, která toto území geograficky vymezuje. Izoglosa obvykle netvoří ostrý předěl, ale označuje hranici výskytu daného jevu. Mezi izoglosami dvou konkurenčních jazykových jevů pak existuje území, které představuje plynulý přechod mezi těmito jevy, jazykové kontinuum. Izoglosy mohou probíhat buď samostatně, nebo vytvářet svazky, které svědčí pro existenci hranice mezi dvěma nářečími.

⁶ **Obecná čeština** je nespisovná forma českého jazyka používaná obvykle v běžné ústní komunikaci. V lingvistice se definuje jako interdialekt používaný zejména v Čechách a na západní Moravě, původně jde o nářečí Čech. Liší se od spisovné češtiny, která je v neformálním hovoru většinou vnímána jako nepřírozená. Obecná čeština není kodifikována, a vyvíjí se proto rychleji a plynuleji než spisovný jazyk. Některé prvky obecné češtiny mohou časem proniknout do spisovné vrstvy jazyka. Mluvená forma spisovného jazyka, která má nejbližší k obecné češtině, se nazývá hovorová čeština. Slovník spisovné češtiny obsahuje i některé z výrazů obecné češtiny, které začínají pronikat do spisovné vrstvy. Obecná čeština byla dříve rovněž běžně používána nižší třídou obyvatelstva, vzdělanější vrstvou měšťanského obyvatelstva označovanou za "burany", nespisovně mluvící "venkovany".

stylizováno a je třeba je od nářečí skutečného odlišovat. Nářeční prvek, který se použil ve spisovném jazyce, se nazývá *dialektismus*.

V České republice je od spisovné češtiny nejodlišnější nářečí na Chodsku (Domažlicku), které obsahuje i slova obtížně srozumitelná, některá dokonce převzatá z němčiny sousedního Bavorska. Další velmi specifickou nářečovou oblastí je dialekt těšínský, ovlivněný sousední polštinou. Přechod mezi českými a slovenskými dialekty je zcela plynulý, kontinuální.

Na Moravě a ve Slezsku je všeobecně běžná mluva o mnoho pestřejší a členitější než v Čechách. Někdy se pro běžnou mluvu Slezanů a Moravanů užívá dosti sporného označení *obecná moravština*⁷.

Pojmy *sociolekt*, *sociální dialekt*, *sociální nářečí*, mohou mít více definicí. Je to forma jazyka, která se používá jen v určité sociální skupině daného jazykového společenství. Mohou to být různé nespisovné jazykové prostředky nebo výrazy, které určitá skupina lidí využívá v profesionální, zájmové nebo sociálně kompaktní skupině. V tomto případě je funkce těchto slov praktická. Existují jejich synonymní názvy jako *slang*, *argot* či *žargon*. Některé výrazy ze sociálního dialektu časem mohou přecházet do spisovného jazyka.

Okrajová území ČR, která byla osídlena do konce druhé světové války Němci, jsou nářečně různorodá. Odsunuté německé obyvatelstvo bylo nahrazeno Čechy z různých oblastí (typické je např. dosídlení Mikulovska moravskými Valachy), Slováky, českými repatrianty zejména z Ukrajiny a Balkánu, vysídlenými jihomoravskými Chorvaty, řeckými emigranty prchajícími před občanskou válkou ve své vlasti apod. Tito obyvatelé si přinášeli své dialekty a své zvyky. V pohraničních oblastech Čech směřuje vývoj k již zmiňované obecné češtině.

V českých nářečích nejsou tak velké rozdíly, jako v moravských. Jsou, na rozdíl od nářečí moravských, kompaktnější a ucelenější. V Čechách se používá *interdialekt*,

---

⁷ **Moravština**, též **moravský jazyk**, je označení podoby češtiny užívané na Moravě. Fakticky však jednotný moravský jazyk ani nářečí neexistuje, Morava je značně nářečně rozrůzněna.

již zmiňovaná obecná čeština. Obsahuje ty jazykové prvky, jež se užívají na celém území Čech, a je oproštěna od prvků úzce regionálních. Obecná čeština se používá na celém území Čech a také v přilehlých částech Moravy. V dnešní moderní době ji také často slyšíme téměř všude kolem sebe, v běžné mluvě lidí, příležitostně i z médií.

Zhruba od poloviny 20. století se vlivem rozvíjejících se sdělovacích prostředků stírají nejen rozdíly mezi jednotlivými nářečími, ale často i nářečí samotná.

Nejvýraznějším, nejobsáhlejším a nejkomplexnějším dílem, jež se zabývá českým nářečím, je pětidílný **Český jazykový atlas** (ČAJ)⁸, který vydalo nakladatelství Academia v rozmezí let 1992–2005. První tři díly jsou věnovány slovní zásobě z různých tematických okruhů. Čtvrtý díl se zabývá tvaroslovím a pátý díl je zaměřen na hláskosloví a některé syntaktické jevy. Tyto jazykové jevy jsou navíc zakresleny do mapek, aby byl jejich výskyt znázorněn přehledněji. Jedná se o dílo, kterému se věnovalo několik generací našich předních lingvistů a předcházelo mu podrobný výzkum. Existují také Dodatky k ČJA, které obsahují různý doprovodný materiál, kromě jiného také dva kompaktní disky obsahující autentické nahrávky s názvy Nářečí v Čechách a Nářečí na Moravě a ve Slezsku.

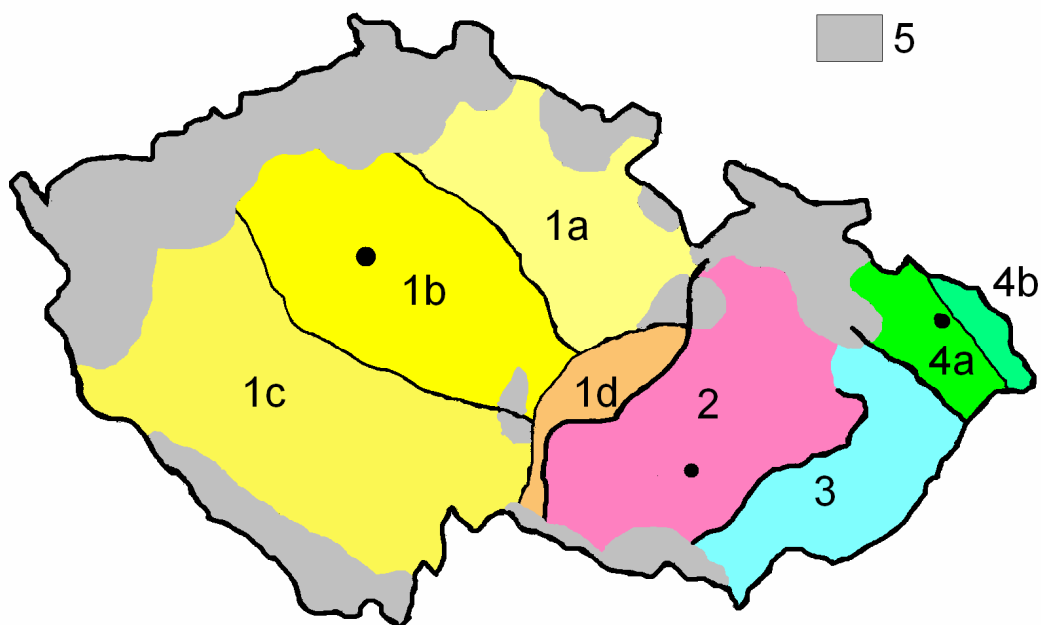
Souhrnným dílem pojednávajícím o českém nářečí je také *Nástin české dialektologie* od **Jaromíra Běliče**. Tato publikace vyšla v roce 1972.

Základním jazykovým faktem je, že dnes už se rozdíly v dialektech mezi jednotlivými regiony pomalu stírají. Na svědomí to mají především sdělovací prostředky, které šíří spisovnou, případně obecnou češtinu, a větší pohyb mluvčích po celé republice stmeluje jazykové prvky a výrazy. V dřívějších dobách tvořili mluvčí jednotlivých nářečí většinou izolovanou skupinu, také se tolik necestovalo, a proto

---

⁸ Český jazykový atlas viz podle <http://cja.ujc.cas.cz/CJA1/>

nedocházelo ani ke *kontaminaci*⁹, tedy ke splývání jednoho nářečí nářečím jiným. Také je dnes typické a jasné, že se nářečí v mluvě aktivně užívá u obyvatel na vesnicích a v malých obcích, než ve větších městech, kde se projevuje *urbanizace*¹⁰.

Nářečí češtiny dělíme do 5 základních skupin:

1 – česká skupina (s obecnou češtinou jako interdialektem)

podskupiny:

1a: severovýchodočeská

1b: středočeská

1c: jihozápadočeská

⁹ **Kontaminace**, neboli křížení, doslova znečištění, smíšení, je v etymologii a mluvnici název pro jev, kdy dvě slova, slovní vazby nebo morfémy s podobným významem se vzájemně ovlivňují nebo splynou.

¹⁰ **Urbanizace** je proces koncentrace obyvatelstva do měst a s tím související změny kultury v nejširším slova smyslu. Míru urbanizace lze číselně vyjádřit jako podíl obyvatelstva žijícího ve městech oproti celkovému počtu.

1d: českomoravská

2 – středomoravská skupina (hanácká skupina)

3 – východomoravská skupina (moravsko – slovenská skupina)

4 – slezská skupina (lašská skupina)

podskupiny:

4a: slezsko – moravská podskupina

4b: slezsko – polská podskupina

5 – nářečně různorodé oblasti

Na Hané se tedy hovoří dialektem, který se též někdy odborně nazývá středomoravské nářečí (viz území vyznačené na mapce zeleně). Středomoravská (hanácká) nářeční skupina je tedy skupina nářečí českého jazyka, užívaná přibližně na území střední části Moravy. Nadnářeční útvar, který eliminuje nejvýraznější specifika jednotlivých středomoravských nářečních podskupin, se označuje jako obecná hanáčtina, obecná středomoravština nebo jako hanácký (středomoravský) interdialekt. Jednotlivé hanácké oblasti mají mezi sebou tzv. pomyslnou hranici a jejich nářečí se od sebe poněkud liší. Rozčleňují se na tzv. *subdialekty* (čili *podřečí*).

Velmi specifické je podřečí čuhácké. Můžeme je zaslechnout na Olomoucku ve Velkém Týnci a přilehlých menších obcích, v minulosti bylo přítomno také ve Vrahovicích u Prostějova a v Tištině u Nezamyslic. Jeho znaky uvedeme v další kapitole.

4. Hlavní znaky nářečí Čech, Moravy a Slezska ¹¹

Ukázka věty „*Dej mouku ze mlýna na vozík*“ v jednotlivých nářečích:

Středomoravské nářečí: *Dé móku ze mléna na vozék.*

Východomoravské nářečí: *Daj múku ze mlýna na vozík.*

Slezské nářečí: *Daj muku ze mlyna na vozik.*

České nářečí: *Dej mouku ze mlejna na vozejk.* ¹²

Společné rysy českých nářečí:

Změna *y* v *ej* (*mladý – mladej*) – v některých případech *i, í* v *ej* (*vozík – vozejk*).

Dvojhlaska *ou* je zachovávána jako ve spisovné češtině (*jedou, mouka*).

Asimilace znělosti v případě *sh-* na *sch-* (*naschledanou*).

Vypouštění hlásky *l* na konci tvaru přičestí minulého jednotného čísla mužského rodu po souhlásce (*řekl – řek*).

V některých případech zúžení *é* v *í/y* (*mléko – mlíko*).

---

¹¹ Wikipedie:

http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C5%99edomoravsk%C3%A1_n%C3%A1%C5%99e%C4%8Dn%C3%AD_sku_pina

Srovnání podle:

BARTOŠ, František: *Dialektologie moravská*, Matice moravská, Brno, 1895.

BĚLIČ, Jaromír: *Nástin české dialektologie*, SPN, Praha, 1972.

KOPEČNÝ, František: *Nářečí Určic a okolí*, Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1957.

¹² Podle: www.wikipedia.cz: http://cs.wikipedia.org/wiki/Interdialekt

Unifikace koncovky 1. a 7. pádu množného čísla (1. p. – *malý muži, malý ženy, malý města*; 7. p. – *pánama, kostkama, městama* atd.).

U tvrdého skloňování mužského a středního rodu přídavných jmen je většinou shodný 6. a 7. pád jednotného čísla (*o mladým muži, s mladým mužem*).

Sloveso *být* má v první osobě jednotného čísla vždy tvar *sem*.

V 1. osobě minulého času se vynechává tvar pomocného slovesa *být*, je-li podmětem zájmeno (*já sem to viděl – já to viděl*).

Protetické *v* na začátku slov začínajících na *o* (*votevřít, vokno*).

Hlavní rysy spojující středomoravskou (hanáckou) nářeční skupinu s českými nářečím:

Shodně s českými nářečím došlo k úženi $e > í$ (např. *malý tele, mlíko* oproti východomoravskému *malé tele, mléko*).

V 7. pádě množného čísla převažuje stará duálová koncovka *-ma* (*s domama* apod., jako v obecné češtině).

Hlavní rysy spojující středomoravskou (hanáckou) nářeční skupinu s ostatními moravskými nářečím:

V koncovkách měkkého skloňování se zachovává nepřehlasované *a* tam, kde v českých nářečích došlo k přehlásce $a > e$ (*naša slepica* oproti českému *naše slepice*).

Podobně zůstává v měkkých koncovkách zachována hláska *u* tam, kde v českých nářečích došlo k přehlásce $u > i$ (*na vašu ulicu* oproti českému *na vaši ulici*).

V důsledku zachování nepřehlasovaných koncovek se skloňování tvrdých a měkkých vzorů shoduje v řadě pádů, u nichž došlo v českých nářečích vlivem přehlásky k rozrůznění (2. p. j. č. *člověka* = *muža* oproti českému *člověka* × *muže*; 3. p. j. č. *městu* = *polu* / *město* = *polo* / *město* = *polo* oproti českému *městu* × *poli*; 3. p. mn. č. *řekám* = *ulicám* oproti českému *řekám* × *ulicím*; 6. p. mn. č. *řekách* = *ulicách* oproti českému *řekách* × *ulicích*).

V kmenech některých typů slov zůstává zachován krátký vokál tam, kde v českých nářečích došlo k dloužení (*řvat*, *žaba*, *mucha* oproti českému *řvát*, *žába*, *moucha* < *múcha*).

Zachovává se skupina *šč* tam, kde v českých nářečích došlo k disimilaci *šč* > *šť* (*ešče*, *ščetí* oproti českému *eště*, *štěstí*).

V množném čísle přídavných jmen a zájmen zůstává zachován rozdíl mezi životným a neživotným rodem tam, kde v českých nářečích došlo k jejich splnutí (*ti staří lidi* × *ti starí domi* oproti obecně českému *ti staří lidi* = *ty staré domy*).

V minulém přičestí sloves zůstává v mužském rodě zachováno zakončení *-l* tam, kde v českých nářečích tato hláska zanikla (*nesl* oproti obecně českému *nes*).

Sloveso *být* nabývá ve funkci plnovýznamového slovesa tvarů *já su*, *ty seš*, zatímco ve funkci pomocného slovesa tvarů (*měl*) *sem*, (*měl*)-*s* / (*měl*) *si*.

Rozkazovací způsob nabývá tvarů typu *sedňi*, *sedňime*, *sedňite* oproti českému *sedni*, *sedněme*, *sedněte*.

Tvary slovesa *chtít* - *chcu*, *chcou* / *chcó*; někdy také v minulém čase *chcel*, *chcela*....

Podstatná jména, jejichž kořen končí na *z*, *s*, *l*, a některá další se skloňují podle měkkého skloňování.

Hlavní rysy středomoravských (hanáckých) nářečí :

Hlásky *é, ó* odpovídající obecně českému *ej, ou*, východomoravskému *í/ý, ú* a lašskému *i/y, u* (*staré stréc, vezó móku/móko/móko* oproti obecně českému *starej strejc, vezou mouku*, východomoravskému *starí stríc, vezú múku* a slezskému *stary stryk, vezu muku*). V čuháckých nářečích došlo navíc k dalšímu vývoji *é > í, ó > ú* (*starí stríc, vezú múku*).

Původní hlásky *y, u* se ve většině středomoravského prostoru změnilly v široké hlásky *ę, o*, které se výrazně lišily od starého *e, o* (*rębę, rōka* oproti českému *ryby, ruka*). V některých nářečích však došlo pouze ke změně *y > ę*, zatímco původní *u* zůstalo zachováno, jinde tyto hlásky během dalšího vývoje splynuly s původním *o*.

Ve jmenných paradigmatech (vzorech) došlo k vyrovnání některých tvarů, které ovšem v různých oblastech vedlo k odlišným výsledkům. Výrazné je např. vyrovnání 2. a 4. p. j. č. podstatných jmen vzoru *přeceda, Lad'a* s výsledkem *přecedy/přecede/de/přecedę, Lad'e* (bez *přecedy/přecedę/přecede/Lad'e*, viděl jsem *přecedy/přecede/přecedo/přecede/Lad'o/Lad'e*).

Centrální středomoravská (hanácká) podskupina:

Jedná se o hláskově poměrně jednotnou podskupinu podnářečí. **Pro tuto diplomovou práci nejdůležitější.** Ke společným rysům všech nářečí této oblasti patří: Sedmičlenný systém krátkých vokálů *i, e, ê, a, o, ô, u*. Vysoké vokály *i, u* vznikly zkrácením svých původních dlouhých protějšků *í, ú* (*najit, potuček*); široké *ê* pochází

vedle původního *y* (*rêbê, sên – ryby, syn*) také z měkkého *i*, jemuž předcházelo *c, s, z, č, š, ř* nebo *l* (*nocê, sêlné, zêma, načêsto, šêška, přêšil, lêďi*)

Tříčlenný systém dlouhých vokálů *é, á, ó* (původní vokály *í, ú* se pravidelně zkrátily na *i, u*).

Na západě oblasti se před původním *o* používá protetické *v* (*vostatňi*), před ostatními vokály se někdy vyslovuje protetické *h* (*hale*).

V části území zůstal zachován rozdíl *l × ł* a znělá výslovnost párových konsonantů na koncích slov.

Párové konsonanty na švech slov jsou před jedinečnými konsonanty a vokály vyslovovány zněle (*v okňe, až g nám* oproti českému *f okně, aš k nám*), na východě území dochází také ke znělé výslovnosti na švech slovesných tvarů 1. os. mn. č. rozkazovacího způsobu (*pod'me* oproti českému *poťme*).

Na východě území došlo k vyrovnání 2. a 4. p. j. č. jmen vzoru *přeceda, Lad'a* ve prospěch 4. p. (*bez přecedu/přecedo/přecedo*).

Na severu území dominují podobně jako v českých nářečích přehlasované tvary koncovek měkkých vzorů (*naše ulice* oproti celomoravskému *naša ulica*).

Kromě této centrální středomoravské (hanácké) podskupiny rozeznává dialektologie ještě tři další okrajové podskupiny, a to jižní, východní a západní. Pro tuto diplomovou práci mají menší význam, zabývat se jimi proto již nebudeme.

Jako příklad ještě uvedeme některá pořekadla a přirovnání v centrálním středomoravském (hanáckém) nářečí:

„Fčěl neposlôché, tê seš eště bosé.

*Čôčet se může jak tele novy vrata, vrana do kosti, žaba z prachô, žaba do mêši dirê,
kocór*

z plev, větr do bednê.

Je platné jak slepé pes na honě.

Je sêlnê jak sêlnica.

Hovět si jak kocór na slaměnce.

Dêž chceš tananá, nesmiš hajajá.

Žbôlênê na kalužich, bôde dlóho lit’.

Zôbê jak notê na bôben.

Na Boži narozeni, o bleši převaleni “¹³

---

¹³ **POSPĚCH, Pavel:** *Hanácký slovníček*. 1. vydání, Olomouc: Společnost přátel vesnice a malého města, 2008.

5. Nářečí v moravské lidové písni; Haná u Sušila a Bartoše

Nářeční rozrůzněnost Moravy činila velké problémy celomoravským sběratelům. Zakladatel moravského písňového sběratelství, **František Sušil**, si v Předmluvě ke své sbírce z roku 1835 – *O ceně těchto písní národních* stěžuje, že

*„jsouť místa, kde, poví – li ti obyvatel něco o své ruce, ty řekneš, žes slyšel rukó, a tvůj tovaryš se bude hádati, že to znělo rukou, ať zamlčíme, že některý učitelek, sveden písmem, žákům předříkává ruko–u jako ve Augustýn. – Jak se mění ú, ó, ou, taktěž ý, é, ej ve pohlaví muzkém k. p. milý, milé, milej pán, též ve pohlaví ženském ej na hranicích uherských, polských a slezských, é okolo Hany, pak opět ej neb ý na hranicích českých, k. p. milej, milé, milý neb opět milej paní. **Zkrátka řeč slovanská v Moravě jest ustavičný přechod od jednoho ke druhému nářečí, a často se dvoje setká v dědině jedné, tak, že i tentýž člověk jednou řekne milej paní, po druhé milý paní. Není teda divu, že v prostonárodních písních obzvláště v rýmech gramatická důslednost nepanuje, a proto jsme do rozdělení jich na hanácké, slovácké, podhorácké a t. d. se ani nepustili. Čili jsme už kvůli najmakší, najmekší, najměkší, nejměkší, nejměkčí měli dělati patero nářečí? Kde vládne ú, drž čtenář píseň za slováckou, kde ó, pomysli, že slyší Hanáka, a chce – li, může také uznati, že řeč spisovná ovšem někdy nad domácí zvítězuje, ale hned zas domácí zvyk o přednost se hlásí, obzvláště a nejdále při tom, při čem rozum na své straně má, k. p. koňa jednoho, koně dva; růža jedna, růže mnohé.“***¹⁴

V současnosti se české i moravské písňové sběratelství a editorství dopracovalo – ve shodě s hlavními atributy lidové písně, jimiž jsou **migrace a variační princip** – ke stanovisku, že **jazyk lidové písně je kompromisem mezi obecnou mluvou a mezi úplnou podobou dialektu v místě či regionu zápisu**. Je to patrné například z následujícího zápisu hanácké písně *Malení, malení*:

---

¹⁴ **Sušil, František:** *Předmluva k sbírce z roku 1835 – O ceně těchto písní národních*, Brno, 14. listopadu, 1832.

78. MALENÍ, MALENÍ

Zvolna *Moravská z Hané*

Ma - le - ní, ma - le - ní lis - tu ši - ro - ké - ho,

že ne - má dě - věč - ka ga - la - na žád - né - ho.

Rychle

Šel bych tam, šel bych tam, dyž ne - smím, dyž ne - smím,

za - rost mi chod - ní - ček o - ře - ším, o - ře - ším,

du - by a o - ře - sí vy - se - kám, vy - se - kám,

te - be tam, má mi - lá, ne - ne - chám, ne - ne - chám.

Bart III|1705

Skutečnost, že tato sběratelsko – editorská praxe se neuplatňuje jen v moravské lidové písni, dobře ilustrují dva zápisy těže lidové písně, a to českého sběratele **Čeňka Holase** a regionálního chodského sběratele **Jindřicha Jindřicha**:¹⁵

1. *Jak živa jsem neviděla*

takového kaplana,

aby on se kaplanoval

s naší Káčí za kamna.

2. *Pan farář mu povídal,*

co kaplane, co děláš,

že se chodíš modlívati

s naší Káčí breviáš.

1. *Jakživa sem neviděla*

takuvýho kaplana,

haby von se kaplanuvál,

z naší Káčí za kamna.

2. *Přišel na nij pan falář:*

Co kaplane, co děláš,

že se chodíš modlívati

z hezkú Káčí brebíjáš?!

---

¹⁵ **Ulrychová, Marta:** *Znovu o dialektu v lidové písni.* Hanex, Olomouc, 1997, str. 79.

Za zakladatele moravského písňového sběratelství se obecně považují kněz **František Sušil** a pedagog a jazykovědec – dialektolog **František Bartoš**. Jejich vztah k Hané je však ve srovnání s ostatními moravskými regiony dosti zdrženlivý. Důvody lze mj. vidět jednak v „*pololidové písňové produkci Hané 18. století, která některými svými rysy (umělostní prvky v textech i nápěvech, parodie lidového prostředí a dialektu, vychvalování vlastního regionu apod.) nelákala hledače postupně se formující estetické specifičnosti písňového folkloru*“, jednak v „*drastickém odstranění venkovských sídlišť z těsného dotyku s Olomoucí v době jejího protipruského opevňování; pobělohorská Olomouc se tak ještě více izolovala od okolního venkova*“.¹⁶

František Sušil byl moravský teolog a kněz. Narodil se 14. června 1804 v Rousínově a zemřel 31. května 1868 v Bystřici pod Hostýnem. Řadí se k předním osobnostem českého národního obrození na Moravě. Zapsal a tiskem postupně vydával téměř 2 400 lidových písní, které jsou obsaženy v dnes známé a opakovaně vydávané souhrnné edici *Moravské národní písně s nápěvy do textů vřazenými* (1835, 1860), sestavené **Bedřichem Václavkem** a **Robertem Smetanou**.

---

¹⁶ **Klapil, Pavel:** *Olomouc, Olomoucko a lidová píseň. Hudba v Olomouci, Historie a současnost II, Olomouc, Univerzita Palackého 2004, s. 115-120.*

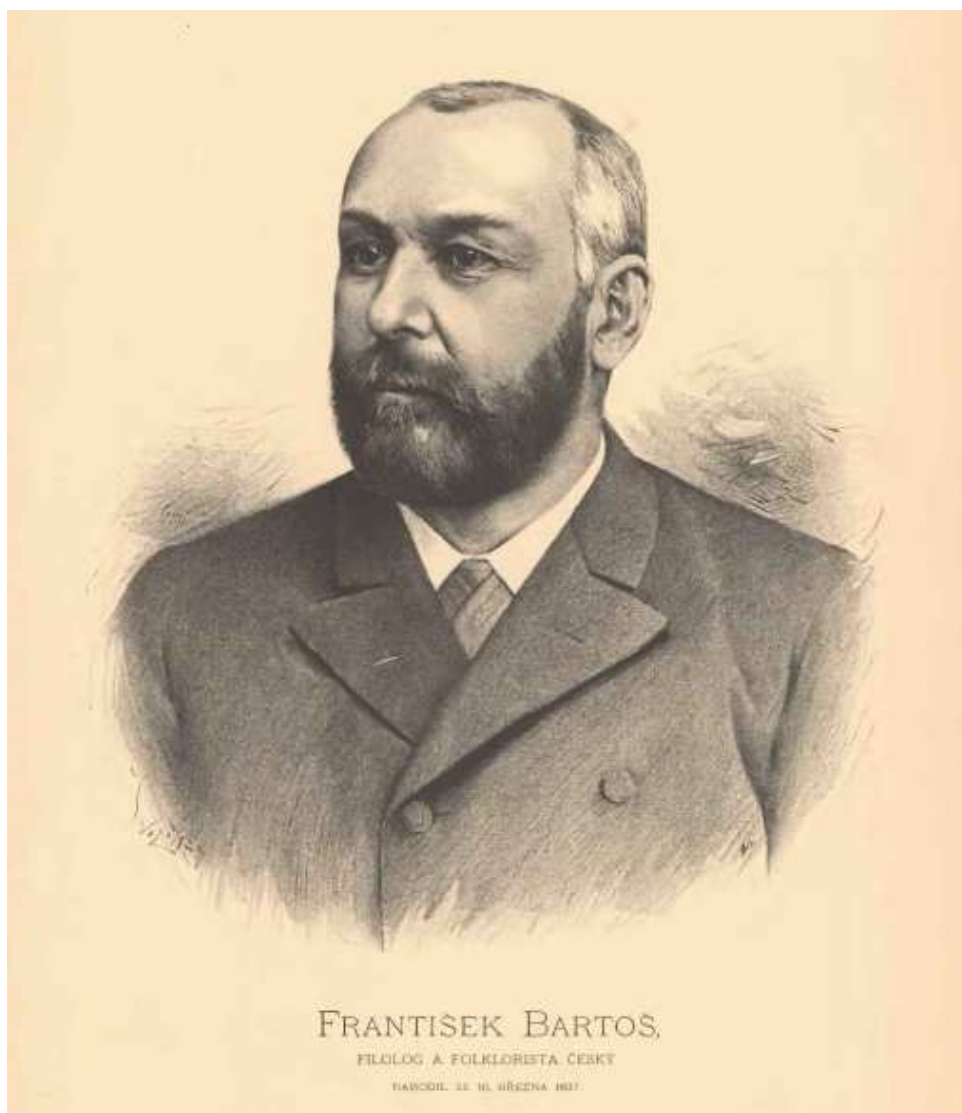
František Bartoš se narodil 16. března 1837 v Mladcové u Zlína a zemřel 11. června 1906 ve Zlíně. Za jeho *Dialektologii moravskou* se mu dostalo poct i v zahraničí, když mu v roce 1890 carská Akademie nauk v Petrohradě udělila cenu Kotljarevského.

Kromě zájmu o moravskou dialektologii se Bartoš významně podílel na vývoji českého jazyka. Jeho klíčovými díly z této oblasti jsou *Rukověť správné češtiny* z roku 1891 a *Skladba jazyka českého* z roku 1895. Obě díla byla vydávána opakovaně v aktualizovaných a doplňovaných verzích.

Bartošova díla o moravských nářečích mají zakladatelský význam. Soustavný popis moravských nářečí podal v základních dílech *Dialektologie moravská* (I. díl 1886; II. díl 1895) a *Dialektický slovník moravský* (1905– 1906).

Psal i o lidových zvycích a obyčejích, o lidovém léčitelství, o pověrách apod. Své národopisné studie shrnul do knih *Lid a národ* (I. sv. 1883, II. sv. 1885), *Moravský lid* (1892), *Moravská svatba* (1892), *Deset rozprav lidopisných* (1906), *Líšeň* (spolu s C. Mašíčkem, 1902). Dodnes ojedinělým dílem je jeho sbírka dětského folkloru z roku 1888, *Naše děti*.

6. Jan Poláček a František Kopečný

Nejvýznamnější hanácký písňový folklorista, **Jan Poláček**, a přední český jazykovědec, **František Kopečný**, představují tandem, který se specifickým způsobem vyrovnal s nesnadným úkolem zápisů nářečních textů hanáckých lidových písní. Poláček se na Hanou přistěhoval v době, kdy měl již za sebou bohatou sběratelskou a editorskou činnost na Slovácku. Nebyl si zprvu jist zápisem hanáckých písňových textů, proto se obrátil na svého nového prostějovského krajana Františka Kopečného, rodilého Hanáka, s žádostí o nářeční revizi písňových textů v prvním díle svých *Lidových písní z Hané* (1966).

Jan Poláček

Jan Poláček se narodil 12. listopadu 1896, v Jaroměřicích nad Rokytnou. Již v jeho dětství se rodina přestěhovala do Strážnice. Tam Jan vystudoval gymnázium a po maturitě se roku 1915 rozhodl pro další studium na Vysoké škole zemědělské ve Vídni. Jeho studia musel ve Vídni přerušit hned v prvním semestru, neboť musel narukovat do 1. světové války. Na frontě byl raněn a poté již nebyl schopen vojenské služby. Po uzdravení začal opět studovat, a to v Praze obor práv, z nichž roku 1924 získal doktorát. Jako právník pracoval u soudu ve Strážnici, poté u krajského soudu v Uherském Hradišti a od roku 1926 pak u zemského soudu v Brně. Tam také během let 1928 – 1929 působil jako sekretář a komisař politické správy. Roku 1928 se oženil s Růžnou Doležalovou, se kterou se seznámil již v Uherském Hradišti. Již na Slovácku byl velmi plodným sběratelem lidových písní, jeho sedmisvazkové *Slovácké písničky* mají pro tento region zcela zásadní význam.

V roce 1929 dostává Poláček místo úředníka a stěhuje se do Prostějova. Zde se později stává ředitelem městských úřadů. V roce 1950 odchází ze zdravotních důvodů do důchodu a věnuje se podle možností sbírání lidových písní. Obcházel nejstarší obyvatele Prostějovska, kteří měli v živé paměti minulé časy, jak se žilo. Během své zhruba desetileté sběratelské činnosti zapsal téměř 1500 písní, z tohoto jich kolem 800 zanechává v trojdílné sbírce *Lidové písně z Hané*. Tato sbírka, lépe řečeno její první dva díly¹⁷, jsou základním a dosud nepřekonaným zdrojem hanáckého písňového folkloru.

Jan Poláček zemřel 10. března 1968 v Prostějově. Pochován je na místním hřbitově.

Před Poláčkovými hanáckými edicemi byly známy, vedle starších zápisů Františka Sušila a Františka Bartoše, pouze menší *Písně z Hané* (1954) Oldřicha Sirovátky a Miroslava Jirouška. V témže roce vydala svou sbírku *Hanácké tance z Tovačovska* Ludmila Mátlová - Uhrová. Pražská vydavatelství, která oba tituly

---

¹⁷ Viz recenzi: **Dolečková, K. ; Jan Poláček: *Lidové písně z Hané I – III*, Opus musicum, 5/2012.**

vydala, však obecně nebyla příliš nakloněna k tomu, aby vydávala hanácké regionální folklorní edice.

František Kopečný

František Kopečný se narodil dne 4. října 1909, v Určicích u Prostějova. Na filozofické fakultě v Brně vystudoval bohemistiku (češtinu) a germanistiku (němčinu). Vypracoval se na významného českého bohemistu a slavistu. Zabýval se etymologií a dialektologií. V roce 1947 se na UP v Olomouci habilitoval¹⁸. Dostal nabídku pracovat na *Českém slovníku*, ale nepřijal ji. Práci mu nabídli po druhé světové válce,

---

¹⁸ **Habilitace** je řízení vztahující se k udělení statusu docenta. Skládá se zpravidla z obhajoby habilitační práce před habilitační komisí a habilitační přednášky, případně může mít vysoká škola, která habilitaci provádí, další požadavky (vědecká a pedagogická praxe, citace a články v odborných časopisech apod.). Habilitaci organizuje vysoká škola, jejíž rektor také docenty jmenuje. Ukončené habilitační řízení je nutným předstupněm k dosažení profesury. – podle: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Habilitace>

v roce 1945, znovu, on ji opět odmítl a odešel přednášet na Univerzitu Palackého. V Olomouci však nemohl pedagogicky nesměl, a to z politických (náboženských) důvodů. Našel uplatnění na brněnském Slovanském ústavu Československé akademie věd. Na úseku etymologie, kde se stal vedoucím pracovníkem, spolupracoval na dvoudílném *Etymologickém slovníku slovanských jazyků* (1974) a na *Gramatických slovech* (1981). Zkoumal předložky, zájmena apod.

Svůj vědecký profil Kopečný předznamenal spisem *Nářečí Určic a okolí* (1957). Věnoval rovněž popularizaci jazykovědy. Publikoval více než třicet let drobné články o původu obecných slov, řek, příjmení, osad apod., a to v prostějovském časopise *Štafeta*. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR vydal 19 let po jeho smrti, v roce 2009, jejich souborné vydání pod názvem *Dobrodružství etymologie*.

Nejdůležitější díla Františka Kopečného:¹⁹

Etymologický slovník jazyka českého (spolu s J. Holubem). Praha: 1952.

Základy české skladby. Praha: 1962 (3. vydání).

Nářečí Určic a okolí. Praha: 1957.

Slovesný vid v češtině. Praha: 1962.

Základní všeslovanská slovní zásoba (spoluautor). Praha: 1981 (2. vydání).

Etymologický slovník slovanských jazyků I, II (spoluautor). Praha: 1973, 1980 (reprint 2011).

Průvodce našimi jmény. Praha: 1991 (2. vydání).

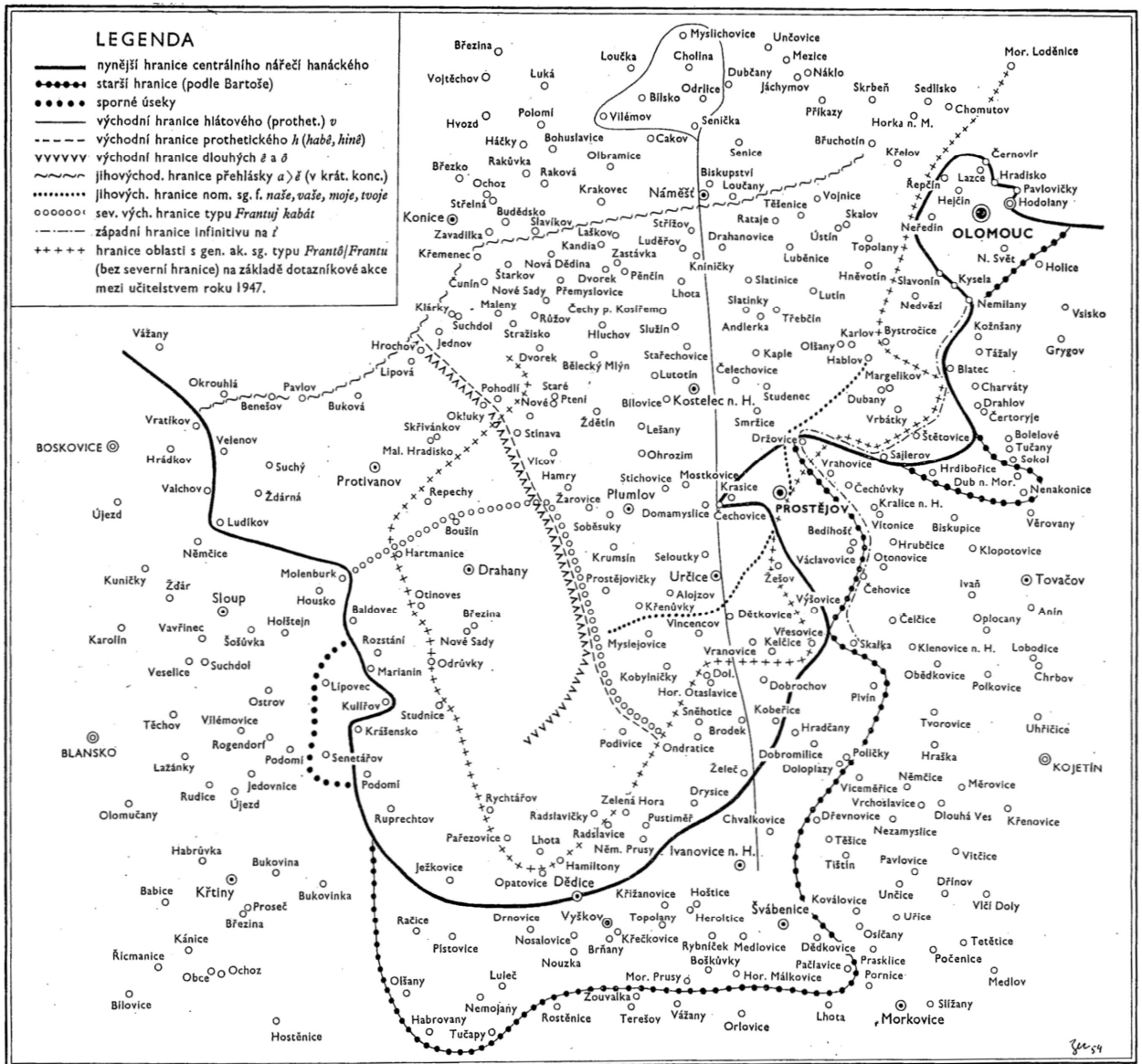
Dobrodružství etymologie. Praha: 2009.

František Kopečný zemřel 27. března 1990 ve Vrahovicích.

---

¹⁹ Podle: **Večerka, Radoslav**: *Biografickobibliografické medailonky českých lingvistů: bohemistů a slavistů*, Linguistica ONLINE, 2008.

Černý, Jiří – Holeš, Jan: *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*, Praha, 2008.

Kopečného nářeční mapa Hané, rozdělení a odlišení hanáckých subdialektů, z knihy *Nářečí Určic a okolí*.

7. Ondřej Přikryl a jeho epigoni

Již bylo uvedeno, že se autoři básnických i prozaických útvarů psaných v dialektu ocitají ve velmi specifické situaci. K nářečí musí přistupovat způsobem *co je psáno to je dáno*, tedy navždy spojeno s daným literárním dílem, zatímco se dialekt regionu dále vyvíjel. Na Hané mezi nimi vyniká **Ondřej Přikryl**.

Narodil se 26. listopadu 1862 ve Výšovicích u Prostějova a zemřel 22. prosince roku 1936 v Prostějově. Byl to vlastenecky cítící lékař, básník a spisovatel, píšící v hanáckém dialektu, dále politik, senátor Moravského zemského sněmu a v letech 1913 – 1919 starosta města Prostějova. Psal básně a fejetony. Ve svých v nářečích psaných literárních dílech uváděl slovníčky hanáckých výrazů.

Dílo Ondřeje Přikryla:

Hanácky pěsničky (1900) – sbírka lidových písní,

Ešče z Hané (1912),

Padesátka z Hané (1912),

Haná a Romža (1914) – pohádka,

Chabašči (1915),

Z vojne (1917) – tři knihy básní s válečnou tematikou,

Čase tvrči než ocel (1921),

Rozmaryn (1922),

Prostějovsky pěsničky (1927)

Bévávalo – humoristická vyprávění,

Z těžkých dob Prostějova (1929-1930) a *Červánky Prostějova* (1931) – dějiny města a kraje z historického a politického hlediska,

Mlha (1933),

Pruchod do pekel (1935),

K ževoto (1935),

Před chropeňským zámkem (1936).

PŘÁNI

Te viš, Pane, že Tě v srco nosim
a že málohde co za to prosim,
névěš odpoščeni za chebe.
Ale dež tá z koso jož mně kévá,
přáni mám, jak na konco to bévá,
můžeš- le, tož vem ho do nebe.

Od kolibke jož sem ve svým seděl
a včel se mám do věčnosti neděl
na cezi, jak do hoferstvi brat –
dovol mně vžit aspoň jedno hrodo
z myho gronto k poslednimo sodo,
bodo na ni tam jak doma spat.

Snád pré jedno svět chceš rozbit, zbořet.
Jak Tě znám, hned nové začneš tvořet –
k temo rád svó hrodo přenechám.
Lepši zeme pro tvořeni neni,
tá tě svět na samo Hano zrnění –
tož jo jenom neché přenyst k Vám ...

VRBA

Z cezich stromu sléchával sem
névic chválet palme,
o březách, o borovicách
horák zpívá žalme –
ale bez dlóhánských řeči:

tisickrát je nad ně věči
naša vrba.

Oseké z ni kolek, téčko,
a jož vi si rade –
bez jádra a bez kořinka
ocheti se všade,
tini trávník, strohé hlóbko,
cestě, gront e chajdalópko
naša vrba.

Mizgó žene na piščelke,
mrskutovó želo,
zpráchnivja, dá pod voničke
néževněši selo,
oči mlovit brabce, strake –
prvni špélek bel pré take
z naše vrbe.

Z jara kopřevama krmi
hósat zloty žďibke,
v polni práce je jak chůva –
hlidá o kolibke,
a na zem o samotinká
nocleh mivá pro Ječminka
naša vrba.

Mladi pod ňó slizajó se
– mlači bodó po nich! -,
než im násadko zašvihne
po svajbovéch konich,
a na starost im pod sklipek

rovná teplo do otýpek
naša vrba.

A dež cengne omiráček,
je hned létost' sama,
sedne na krchov a pláče
z vdovo, serotkama
a za všecke mrtvy naše
modli se tam očenáše
naša vrba ...

VERONKA

Ptal sem se ji: „Veronko má,
hde só mrtvi naši?“ ...
Rozhlídla se, zafrčela
a jak pirko z archanděla
do nebe se vznáši.

Tatíčkoví polóbní tam
zmozoleny roke –
na chlapa a tvrdó sloto
verustl sem z jejich poto,
pevný dělám kroke.

Matičce na drahý srce
vězda má tě slóži –
dalo mně cit, snivý čelo,
lepší jenom jedno belo
a to belo boži.

A mó cerko zlatovlásko
hlad a žehne celo –
je to andylek muj strážné,
keré v každé chvílce vážné
vede mě svó selo ...²⁰

Verše Ondřeje Příkryla zhudebnil a pod názvem *Hanácky přesničky* vydal v roce 1907 vydal **Lád'a Kožušníček** (1860, Loučany u Olomouce – 1922, Blansko). O dvacet let později, v roce 1927 pod stejným názvem, avšak nezávisle na Kožušníčkovi, je zhudebnil a vydal **František Květoslav Lejsek** (1888, Čehovice u Prostějova – 1955, Brno)

Také mimo oblast centrální Hané, na tzv. *Malé Hané*²¹, působili hanácky písíci básníci, v nichž lze vidět mladší epigony²² Ondřeje Příkryla.

---

²⁰ **Příkryl, Ondřej:** *Hanácky přesničky*. R. Promberger, Olomouc, 1928.

<https://hanackypesnicke.wordpress.com/o-knize/>

²¹ **Malá Haná** je kulturní region Moravy, podoblast Horácka na přechodu směrem k Hané, v bývalých okresech moravskotřebovském a boskovském (dnes na rozhraní pardubického a jihomoravského kraje). Jádrem je nížina Malé Hané (severní konec Boskovické brázdý), zhruba od Boskovic a Letovic až k Jevíčku a městečku Trnávce. K nim přiléhají vesnice v horách. Etnograficky výraznými obcemi jsou např. Vanovice, Horní Štěpánov, Kořenec, nebo Protivanov.

I když názvem by Malá Haná evokovala příslušnost k Hané, kulturně, a to především typem osídlení, obydlí a kroje se přimyká spíše k Horácku. Název Malá Haná je odvozen patrně pro podobnost krajiny (rovinatost) a typ pěstovaných plodin (obilí).

²² **Epigon** (z řečtiny – potomek, syn) označuje osobu, jejíž dílo není originální, nýbrž odvozené, silně inspirované cizími vzory. Na rozdíl od plagiátora ale nepřebírá hotové texty, motivy nebo melodie, nýbrž tvoří sama podle vzorů. Na rozdíl od padělatele nevydává svá díla za díla někoho slavnějšího, nýbrž publikuje pod vlastním jménem. Co jim ovšem chybí je právě originalita. – podle: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Epigon>

Byli to **Emil Sic**, **Jan Stoupal** a **Eduard Stupka**. Níže dokládám jako ukázkou od každého autora jednu báseň.

Emil Sic se narodil roku 1910 v Cetkovicích. Pan Sic byl vlastivědný pracovník a písmák Malé Hané. Napsal necelých 40 vlastivědných článků, několik pověstí a také 6 básniček v hanáckém dialektu. Psal i do časopisů. Zemřel dne 29. července 1998.

Emil Sic: Malá Haná nepůvabná?

Povidal jeden mistr palety:
„Co be se malovat zde dalo?
Ded' je to na zátiši veleky"
a na panorama málo.“
Já na to: „Mistře, honem přeškol se,
radim tě v posledni hodino.
Ješle zde nevidiš nic pěkného,
tak nehoževiš rodino!“

Jan Stoupal se narodil roku 1908 ve Vranové Lhotě. Úryvek z jeho hanácké básně:

Jan Stoupal: Cimburk

Tře století zobe časó
lámó tvy zdě, zašló krásó,
vichor s dištěm nad hlavó buráci,
kos za kosem hrad se ztráci,
votevřená hradní brána
marně čeká svyho pána,
zbrani třesk a řehot koní,
jož toť nigdá nezazvoni.

Eduard Stupka se narodil dne 6. září 1884, v Bělé u Jevíčka. Nějakou dobu působil na Ukrajině. Pracoval jako lesní inženýr. Zároveň byl i malíř, básník a autor divadelní hry *Hanáčtí studenti*. Literární díla psal důsledně hanáckým nářečím. Zemřel 28. srpna 1961 v Moravské Třebové.

Eduard Stupka: O kostelička

Žádné beste nevěrele, jak je ho nás krásně.

V hódolich se zelenijó zalesněny stráně,
na véchodě odpočívá rovně Malá Haná,
na západě se votvirá v lesich stará brána...

Kolek věku ta viděla, kolek pronárod,
e Witolda Litewskiho, jak jel na porado.

Daun a Laudon přes ňo jezdil a proháněl Prajze,
chtěle todemtok položet až do Prahe gleize.

Take Tataři zde bele, Jevičko spálele,
jenom malé kosteliček tade zanechale.

Před ním stojí lepa, jož tisíc let stará,
na památko této zkáze bela zasazená.

8. Josef Vaca; Miroslav Václav Jiroušek

Josef Vaca a **Miroslav Václav Jiroušek** jsou olomoučtí pedagogové, kteří výrazně působili i v hanáckém písňovém sběratelství.

Josef Vaca

Zasloužilý učitel, národopisný pracovník, zpěvák, dirigent, básník a hanácký folklorista, přezdíváný *věrný syn nové Hané*, Josef Vaca, se narodil 15. března 1904 v Kostelci na Hané. Hanácké kořeny a zájem o národopis se u Vaci projevují již v jeho mládí, ovlivněném rodinným prostředím. Vacova matka byla zpěvačka a

vypravěčka. Vliv na mladého chlapce s hudebním nadáním a literárními sklony měly i drahanovické pobyty u tetičky a prarodičů, *stařečků*.

K tvorbě rozhlasových relací, pohádek, povídek a básní využíval Josef Vaca především výsledků vlastní sběratelské práce v terénu. Nevyčerpatelnou studnicí národopisného materiálu byly zejména Vacovy tetičky v Drahanovicích. Byly jakýmsi zosobněním hanáckého lidu a své vyprávění dovedly obohatit o výsledky ohromné fantazie. Tento dar byl u nich navíc rozvinut vypravěčským mistrovstvím. Druhým zdrojem informací byl bezprostřední styk s venkovským lidem - hanáckými babičkami, tetičkami a strýci. Zvláště v této práci měl Josef Vaca značný úspěch.²³

Josef Vaca vystudoval Učitelství v Olomouci. Působil v rozmezí let 1931 – 1948 v Náměšti na Hané, a to jako učitel a vedoucí folkloristické skupiny. Později vyučoval na slováckých školách v Těšově a Nezdenicích a v Olomouci, až natrvalo zakotvil na katedře hudební výchovy Pedagogického institutu v Olomouci, který se v roce 1964 změnil na Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci. Byl znám i jako úspěšný sestavovatel rozhlasových pořadů, organizátor hudebního života a sbormistr dívčích sborů. Jako sólový pěvec se uplatňoval v Pěveckém sdružení moravských učitelů.

Významnou součástí jeho práce byla literární tvorba, ve které se zaměřil zejména na propagaci hanáckého pobytu **Josefa Mánesa**²⁴. Psal básně, prózu, rozhlasové a divadelní hry. Sbíral, studoval a publikoval hanácké písně a pověsti

---

²³ **MAREK, Pavel:** *Národopisná činnost Josefa Vaci. NÁRODOPISNÉ AKTUALITY*, ročník XII. 1975, č. 4, Olomouc, str. 269.

Podle Růženy Köttnerové, dcery J. Vaci, Brno XVI.

<http://na.nul.k.cz/1975/4/Nr.html#03>

²⁴ **Josef Mánes** (12. květen 1820, Praha-Staré Město – 9. prosince 1871, Praha-Nové Město) byl český malíř, ilustrátor, grafik a jeden z nejvýznamnějších představitelů českého romantismu.

z Hané. Snažil se svým literárním a publikačním dílem kladně působit na vychovávat školní mládež a i nastupující mladou učitelskou generaci. Byl dlouholetým přítelem básníka **Petra Bezruče** ²⁵.

Dílo Josefa Vaci zahrnuje čtyři básnické sbírky, kolem 300 rozhlasových her a relací pro československý rozhlas, sedm dramát, z nichž nejznámější „*Libánky na Hané*“, jsou inspirovány osudy Josefa Mánesa.

Podílel se na vydání pověstí „*Hanáckým krajem Mánesovým s pověstí a zkazkou*“. Jsou to výsledky terénního výzkumu z letních prázdnin roku 1937, kdy Vaca navštívil řadu pamětníků Mánesova pobytu v Čechách pod Kosířem a čerpal z ústního podání svých rodičů či příbuzných.

Mánesovu postavu pojal v duchu lidové tradice na Hané a včlenil ji do historie jednotlivých obcí, památných staveb a životopisů osob; upravené historiky, zkazky a pověsti jako výsledek sběratelské práce v terénu podtrhují a oživují výčet faktů. Vaca dovedl nenásilně podtrhnout zejména Mánesovo okouzlení lidovým prostředím, které prezentuje jako obrozující faktor Mánesovy tvorby. ²⁶

Na dvoudílné sbírce „*Pověsti z kraje z kraje básníka F. S. Procházky*“ ²⁷ Vaca spolupracoval s Josefem Koudelákem a Josefem Vrbkou. Jsou v ní zastoupeny téměř

---

²⁵ **Petr Bezruč** je literární pseudonym připisovaný **Vladimíru Vaškovi** (15. září 1867, Opava – 17. února 1958, Olomouc). Petr Bezruč byl český básník, který vystoupil se svou jedinou sbírkou, Slezským číslem (později známou jako Slezské písně) na začátku 20. století.

Závěr svého života prožívá ve městě Kostelec na Hané. Umírá v olomoucké nemocnici v roce 1958 ve vysokém věku devadesáti let. Pochován je na opavském hřbitově na Otické ulici pod náhrobkem ze slezské žuly se sedící sochou slezské ženy.

²⁶ **Klapil, Pavel**: *Stráž lidu*, Prostějov, r. XX, 1971, 8. 12. , str. 5.

Klapil, Pavel: *Štafeta - "Mánes v díle Josefa Vaci"*, Prostějov, r. IV, 1972, č. 1-2, str. 18-21.

²⁷ **František Serafínský Procházka** (15. ledna 1861, Náměšť na Hané – 28. ledna 1939, Praha) byl český redaktor, básník a spisovatel.

všechny formy lidové prózy: pohádky, pověsti, povídky, anekdoty, humorky i povídky druhu pověr. Teritoriem textů sbírky jsou hanácké obce Náměšť na Hané, Biskupství a Nové Dvory, Slatinice a Slatinky, Lutín, Drahanovice, Luděřov, Kníničky, Těšetice, Laškov, Pěňčín, Senice na Hané, Cakov, Vilémov a Náklo. Vaca se na sbírce přímo podílí zejména humoreskami z oblasti Drahanovic (*Světélka, Čarodějnice, O lese "vestřchlavě" v Drahanovicích, O hastrmanovi*), které čerpal převážně od své babičky a maminky.

Vedle *Pověstí z kraje básníka F. S. Procházky* Vaca sebral i tři staré hanácké legendy: *Legendu o králi Ječmínkovi, Slatěnickou legendu* a *Legendu o stvoření Hanáků*. Poslední vyšla tiskem v Olomouci v roce 1956, jako součást brožury *Pozdrav z Hané*. Zbývající zůstaly v rukopise autora.

*V jeho osobním archivu jsem našel pět notových záznamníků asi z let 1930-1945. Josef Vaca získával písně buď přímým odposlechem od starých lidí a vlastním záznamem, nebo mu texty a notové záznamy věnovali lidoví hanáčtí muzikanti. Výběr hanáckých písniček ve Vacově úpravě vyšel tiskem v Olomouci v květnu 1955 pod názvem Hanácky pěsničky. Je to sbírka jedenatřiceti lidových a zlidovělých písní v úpravě pro tři hlasy. Většina sebraných hanáckých lidových písní je však vložena do rozhlasových relací.*²⁸

Josef Vaca zemřel 11. srpna 1966, na prahu svého důchodu, v Olomouci.

---

²⁸ MAREK, Pavel: *Národopisná činnost Josefa Vaci - Národopisné aktuality*, ročník XII. 1975, č. 4, Olomouc.

Miroslav Václav Jiroušek

Miroslav Václav Jiroušek se narodil dne 25. října 1903, v Jindřichově Hradci. Byl to český matematik a hudební skladatel. Absolvoval gymnázium v Jindřichově Hradci a po maturitě získal vystudoval Přírodovědeckou fakultu Karlovy univerzity v Praze, a to obory matematika a fyzika. Souběžně s touto vysokou školou studoval na Pražské konzervatoři obor skladba u Jaroslava Křičky a Rudolfa Karla. Hrál na několik hudebních nástrojů. Studium konzervatoře ukončil roku 1926. V roce 1928 se stal středoškolským profesorem. Začínal na reformním gymnáziu v Jihlavě, kde byl i sbormistrem pěveckého sboru *Foerster* a učil na jihlavském učitelském ústavu hudební výchovu. Od roku 1939 pedagogicky působil na Slovanském gymnáziu v Olomouci. V roce 1951 získal doktorát z pedagogiky a přírodních věd na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde se také v roce 1954 stal odborným asistentem na katedře algebry a geometrie.

Přestože se hudbě věnoval spíše jako koníčku, patřil k významným osobnostem moravské hudební kultury. Žertem se o něm říkalo, že je *nejlepším hudebníkem mezi matematiky a nejlepším matematikem mezi hudebníky*. Jeho sborové a instrumentální skladby byly několikrát provedeny Moravskou filharmonií Olomouc. Skládal komorní hudbu a také komponoval na slova českých básníků. Spolu s **Oldřichem Sirovátkou** vydal sbírku *Písně z Hané* (1954).

Písně:

Dvě písně (slova Antonín Klášterský, 1926),

Pět písní op. 3 (1932),

O zvířátkách op. 5 (1933).

Sbory:

České národní písně a tance op.10 (1936),

Sedm lidových písní op. 13 (1937),

Deset lidových písní op. 14 (1938),

Šest lidových písní op. 18 (1940),

Deset lidových písní op. 20 (smíšený sbor, 1940),

Koledy (1940),

Hanácké lidové písně op. 21 (1942).

Hanácké lidové písně zapisoval Jiroušek v okolí Olomouce. Jeho zápisy svědčí o tom, že mu, jakožto Jihočechevi, není hanácký dialekt vlastní. Zápisy jsou uloženy v brněnském pracovišti Ústavu slavistiky Akademie věd ČR, výběr patnácti z nich vydal **Pavel Klapil** v roce 1994 pod názvem *Než spadne rosa*. Odtud pochází i píseň

zmíněná v Úvodu této práce, *Za našema homnama*²⁹, jejíž text pojednává, jako jediný dosud známý, o Drahanovicích. Tuto píseň Jirouškovi zpívala 71 – letá paňmáma z Drahanovic, paní **Žofie Hausknechtová**, v roce 1953.

15. ZA NAŠEMA HOMNAMA

Rázně

Za na-še-ma homnama, homnama, za na-še-ma homna-
-ma, za-bi-le-tam šo-ha-jička, šo - ha-ja, šo - ha - ja.

1. *Za našema homnama, homnama,
 za našema homnama,
 zabile tam šohajička,
 šohaja, šohaja.*

2. *Dež ho na máre dale, -re dale,
 dež ho na máre dale,
 všecke robe z Drahanovic
 plakale, plakale.*

3. *Proč, robečke, plačete, plačete,
 proč robečke plačete,
 deť eště je iných chlapcu
 na světě, na světě.*

M. V. Jiroušek zemřel dne 6. dubna 1983, v Olomouci.

²⁹ **KLAPIL, Pavel:** *Než spadne rosa (15 hanáckých lidových písní ze zápisů Miroslava Jirouška)*, OÚ ve Velké Bystřici, Velká Bystřice, 1994.

9. Hanácké lidové tance; cófavá

Nejstarší a nejznámější hanácký lidový tanec je tzv. *cófavá*, neboli *hanácká*. Kromě ní na Hané vznikaly i další figurální tance, kterých je popsáno více než padesát. Byly to tance nejrozličnějších druhů: volnějšího tempa, tedy tance vážné a lyricky laděné, např. na písně *Sivá holubičko*, *Červené šátečku*, ale i tance veselé, hravé a žertovné, jako jsou *Plesková* a *Obihavá*. Určitý nádech satiry má tanec *Steklé Janek*. Živé, dynamické až temperamentní hanácké tance tance mohou být v rozporu s celonárodní představou o pomalých a líných Hanácích.

Cófavá hudebně navazuje na polský tanec Polonéza ve třídobém taktu s osminovým dělením. Nejčastěji se tančí na píseň *Rostó, rostó, rostó*, známé písně k tomuto tanci jsou i *Nad Lobodicama oseka se třese* nebo *Hanačka bochte v kléně nese*.

Moravskými lidovými tanci, včetně hanáckých, se zabývala **Zdenka Jelínková** (1920 – 2005), pocházející ze slováckého Hornácka, speciálně se regionálním hanáckým tancům věnovala **Ludmila Mátlová - Uhrová** (1908 – 1978) z Tovačova.

Zdenka Jelínková uvádí vzpomínku národopisné pracovnice a sběratelky z Náměště na Hané, **Olgy Krškové**, donedávna vedoucí folklorního souboru v Cholině o tom, že „*v době sucha postupovaly trojice slavnostně oděných dívek v trojstupu chrámem tancem cófavou ... od vchodu až po oltář, držíce se navzájem za poutka na konci stuh nebo zástěr.*“³⁰ Je to u nás zcela ojedinělý průnik lidového tance do chrámových prostor.

---

³⁰ **Zdenka Jelínková:** *Hanácká – cófavá – chod'avá, nejstarší hanácký tanec a jeho druhy a formy*, sborník z konference Lidový oděv a tanec na Hané, Přerov, Muzeum Komenského, 1988, str. 131 – 132.

Tento slavnostní, až vznešený tanec pochází z období renesance. Z Hané se šířil do ostatních regionů a je znám nejen u nás, ale i v dalších zemích střední Evropy.

Tanec Cófavá se tančí obvykle ve dvojicích nebo trojicích, které jsou smíšené. Má pomalé tempo. Choreografie tohoto tance je poměrně jednoduchá. Střídají se základní kroky vpřed a vzad. V párech stojí tanečnice vždy na pravé straně od muže, v trojicích uprostřed. Muž ji vede ve vznosném držení. Drží za ruce, které mají zvednuty nad ramena, druhá ruka může být volně spuštěna dolů nebo v bok.

Popis choreografie na tanec *Cófavá*, na píseň *Rostó konopě*. Tempo mírné, čtvrt'ová nota = 80. ³¹

1. takt: Tanečníci začínají pravou nohou a udělají tři kroky směrem dopředu na každou dobu v taktu.

2. takt: Je stejný jako první takt, akorát se jde opačným směrem, přičemž tanečníci začínají pravou nohou, která zůstala v zanožení.

3. takt: Je stejný jako 1. takt.

4. takt: Tanečníci třikrát zadupají každou nohou, přičemž začíná levá noha.

5. – 8. takt je stejný jako 1. – 4. takt.

9. - 11. takt = 13. – 15. takt: Chlapec se otočí k dívce čelem, zavěsí se v loktech a otočí se o 360 stupňů na obě strany.

12. a 16. takt: Tanečníci třikrát zadupají, přičemž začíná pravá noha. Dupe se na text „bode mý“.

Na další sloky se tančí podobně. ³²

---

³¹ **Poláček, Jan:** *Lidové písně z Hané I. , Prostějovsko*, Nakladatelství Blok, Brno, 1966, str. 145.

³² **Pišťelák Josef:** *Lidové tance severního Konicka*, Okresní kulturní středisko Prostějov, 1989.

115. ROSTÓ, ROSTÓ, ROSTÓ

Volně Moravská & Hané

Ros-tó, ros-tó, ros-tó ko-no-pě za ces-tó a só pěk-ně -
 ze-le-ny, me-ze ně-ma ros-te mo-dro-o-ky děv-če,
 až ve-ros-te, bu-de my, bu-de my.

2. Mládencečku mladé,
 poslechni mé rade
 zanech toho ženění.

[: Oženíš se jedná,
 tvářečke ti zbledná,
 krása se ti promění. :]

Jiný text :

1. Rostó, rostó, rostó konopě za cestó a só pěkně zeleny. Leží tam syneček porubaná všecek, volá vody studeny.	2. Poněprv zavolal na svoju matičku, by mu vody podala. Ona šaty prala, šaty dopírala, vodičky mu nedala.	3. Podruhy zavolal na svoji sestřičku, by mu vody podala. Ona trávu žala, trávu dožívala, vodičky mu nedala.
5. Po štvrtý zavolal na svyho bratříčka, aby mu vody podal. A on pole oral, pole doorával, vodičky mu nepodal.	4. Po třetí zavolal na svyho tatička, aby mu vody podal. A on drva ščípal, ščípal a doščípal, vodičky mu nepodal.	6. Po páty zavolal na své němiliší, by mu vody podala. Ona šaty šila, zlatem vyšivala, vodičky mu podala.
		7. Lepší je má milá, Andulka rozmilá, než má celá rodina. Ona šaty šila, zlatem vyšivala, vodičky mně podala.

Mátlová 12

Rostó, rostó, rostó

MÍRNĚ

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 3/4 time signature. The melody is simple and rhythmic. The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody and includes a repeat sign. The third staff has a first ending and a second ending. The fourth staff concludes the piece with a final cadence.

Ros - tó, ros - tó, ros - tó ko - no - pě za ces - tó
a só pěk - ně ze - le - ny, me - ze ně - ma ros - te
mo - dro - o - ky děv - če, až ve - ros - te bo - de my,
bo - de my.

2. [: Mládenečko drahé, poslechni mé rade,
zanech toho ženění :]
[: oženiš se jedná, tvářečke tě zbledná,
krása se tě promění :]

S hanáckými tanci souvisejí i hanácké kroje, v nichž se tančilo. Hanácké kroje dělíme na čtyři základní skupiny:

- baňácké,
- blatácké,
- hostýnského Záhoří,
- Horní Hané.

„Každý kroj je zrcadlem a výrazem své doby, tak i svého kraje, své půdy a svého lidu. Představuje sedláka, jeho práci a jeho radosti. Nejvýrazněji je to vidět na hanáckém kroji. V něj se vtělila hojnost požehnané Hané a její tučné, kypré a plodné půdy. Hanácký kroj zpívá o tělesné zdatnosti osobitých Hanáků a vábivých Hanaček. Z něho mluví hanácký smysl pro tradici a pro vyrovnaný a radostný kolorit. ... Srdcem Moravy je Haná a korunou moravských krojů jsou kroje hanácké. Hanácký kroj jest vůbec královský oděv mezi ostatními kroji, zvláště šat nevěsty, ozdobí-li se vysokou nevěstinskou korunou “pantlíkem” a “úvodnicí”... “.³³

Hanácký kroj se nosil po celém území Hané. Tento kroj však nebyl vždy a všude stejný a jednotný. Jako jiné kroje se i on se měnil, vyvíjel. Každá doba mu vtiskla určitý ráz a proto je hanácký kroj i při zdánlivé jednotnosti dosti mnohotvárný. V každé větší dědině měli krejčíře, který dovedl vyšítvat a zdobit jednotlivé části hanáckého oděvu. Také šily a vyšívaly kroje profesionální švadleny a vyšívачky, které se tímto řemeslem živily.

V dřívějších dobách, kdy se kroje běžně nosily, krojované ženy nikomu, ani svému muži, neukázaly vlasy. Šátek je musel úplně zakrýt.

„Nejvíce mě zajímá a líbí se mi na Hanácích, že nosili dlouhé vlasy a vyholené tváře, že byli zdraví a veselí, pracovití a šetrní. Prostě nevěřím oné historce o líných Hanácích, že touží po smrti v nebi jen ležet na břichu okolo rybníčku sem a polykati sladké šišky, které baculatí andílkové dělají na ostrůvku z tvarohu a perníku a kutálejí jim do úst. Že Hanáci mají vtip, o tom svědčí mnohá vtipná přezdívká a verš. Na prostějovském zámku jsou zrovna dva pěkné a vtipné nápisy. V zámku je záložna a k ní je případný nápis:

---

³³ ČÍŽKOVÁ, Marta: *Hanácký kroj*, Prostějov, 1940, z předmluvy PhDr. Jana Kühndela.

Co máš zbetkem, tade olož! Co máš zbytkem, tady ulož!

*Co tě chebi, tade vepuč! Co ti chybí, tady vypůjč!“*³⁴

V hanáckých písních se zpívá i o kroji a odívání. Příkladem je píseň *Hanáček má červený gatě*³⁵ s tímto textem:

1. Hanáček má červený gatě, to se o něm ví.

On se může verovnat e generálovi.

Generáli také majó, dež parádo drživajó,

a Hanáci pře své práce jich ožévajó.

2. Me se poctivě ževime, v krajině naší.

Máme hojnost chleba, bochet, co hrdlo ráčé.

Z našich poli se ževime, opatrovat jich omime,

orat kopat dobře hnojit, si nelenime.

Další píseň s hanáckým textem o rukávech a pentlích pochází z Moravičan³⁶:

---

³⁴ První vtipný nápis, který je napsaný na záložně na zámku v Prostějově.

Citace z: **ČÍŽKOVÁ, Marta:** *Hanácký kroj*, Prostějov, 1940.

³⁵ Ústně zachovaná píseň, ze vzpomínek z dětství autora diplomové práce, od prababičky - **TOMANOVÁ, Hedvika** (5.3. 1907 – 24.7.1996), stařenka a paňmáma, zpívala vždy při práci na poli a na zahradě tuto písničku.

³⁶ Obec **Moravičany** se nachází v okrese Šumperk, kraj Olomoucký.

Néni hezčěši panenky v celé dědině,
jak ta naše Marijána, dyš se umyje.
Má rukávy vyškrobony tajak pergamín,
chodí za ňó kancelářský, to je gavalír.

Křópalova s Vítková, to je jedna pára,
podvazujó svy rukávce červenéma pantlama,
Červenéma podvazujó, a biléma vážó,
jedna druhé povidajó, co svém milém zkážó.

Červenéma podvazujó, a biléma vážó,
Jedna druhé povidajó, co svém milém zkážó.

10. Gustav Vožd'a a hanácká dechová hudba

Gustav Vožd'a

Gustava Vožd'u (1898 - 1971), kojetínského kapelníka, skladatele a pedagoga, lze považovat za zakladatele novodobé tradice hanácké dechové hudby. Narodil se v úplném závěru 19. století, 31. srpna 1898. Na jeho hudební zrání měla vliv rodina, která hudbou žila a milovala především lidové písně a dechovku. Této lásce se od ranného mládí učil i on sám. Vzdělání získal na obecné a na měšťanské škole v Kojetíně. Již v době školní docházky se učil hře na housle, klarinet a základům harmonie v hudební škole Františka Žáka³⁷.

---

³⁷ **František Žák** – absolvent konzervatoře, ředitel kůru a kapelník v Kojetíně.

Jako mladý hudebník, klarinetista, prodělal za první světové války dlouhé putování po posádkách rakousko-uherského vojska. Z rodného Kojetína se ocitl v Hajdu Szobosló u Debrecína v dnešním Maďarsku, později v haličském Lublině, v ukrajinské Oděse a Nikolajevu, dále v Chersonu a Nikopolu. Ukončením války a vznikem Československé republiky v roce 1918 jeho služba u rakouské armády skončila. Dobrodružnou cestou se dostal zpět k posádkové hudbě v Kroměříži.

V roce 1920 se vrátil do Kojetína. Založil vlastní kapelu a v jejím čele stál plných 40 let. Ve 20. letech byl tento orchestr velmi oblíbený. Do svých vystoupení zařazoval i populární moderní taneční skladby.

Se svým souborem doprovázel Vožd'a veškerá vystoupení divadelního kroužku Dělnická scéna. V roce 1927 Vožd'a založil *Hudebně pěvecké sdružení Dalibor* a zastával funkci jeho předsedy až do roku 1939. Po roce 1945 se táž kapela proslavila účinkováním v hanáckých krojích i vlastními skladbami v duchu hanácké lidové tvorby.

Gustav Vožd'a byl pro své organizační schopnosti jmenován tajemníkem a později předsedou Společenstva kapelníků pro Moravu a Slezsko. Sídlo společenstva bylo v Kojetíně.

Veškerá publikační činnost Gustava Vožd'ý byla zaměřena na hudební život. Články publikované v *Hudebníku*, *Kapelnických listech* a *Kapelnických hlasech* se týkají organizační stránky života Společenstva kapelníků.

Ve svých samostatných statích se zaměřil především na historii kojetínského muzikantského a divadelního regionu. Pro monografii *Přerovsko - Kojetínsko* z roku 1933 napsal hudebně-historickou studii *Hudba a zpěv v Kojetíně*. Je také autorem několika povídek, ve kterých popisuje muzikantský život podle vlastních zkušeností.

Ve stále živé paměti je jeho činnost hudebně pedagogická. Ve školním roce 1951 - 1952 nastoupil na nově zřízený Městský hudební ústav v Kojetíně, který řídil jeho bratr Josef Vožd'a. Gustav Vožd'a se stal vedoucím oddělení pro lidové nástroje. Po určité době sestavil 25-členný orchestr *Švitorka*. Nacvičil s ním velké množství skladeb a pásem, se kterými účinkoval na žákovských besídkách, slavnostech a

státních oslavách. Orchestr se také zaměřil na doprovázení národopisných tanečních souborů, mezi nimi i tanečního žakovského souboru tovačovského učitele a národopisného pracovníka Petra Poláška, tanečního souboru kojetínské jedenáctileté střední školy a souboru zemědělské školy. S nimi se soubor zúčastnil celé řady soutěží a získal několik ocenění. Gustav Vožd'a působil na této hudební škole do roku 1958, kdy odešel do důchodu.

Několik generací vedl k hudbě, tanci a hanáckému folklóru vůbec. Vedl své žáky k dokonalému ovládnutí nástrojů a probouzel v nich cit pro hudbu a lásku k lidové písni.

Jako skladatel se Gustav Vožd'a zaměřil zejména na hudební formy taneční a na pochody. Jeho dílo lze rozdělit na dvě období. Do prvního období se řadí počáteční skladby od roku 1929, např. valčíky *V máji*, *Od nás k vám*, polky *Julinka*, *Po převratě* a řada skladeb a kabaretních písní z období až do konce druhé světové války. Druhé období, co do počtu skladeb obsáhlejší, zahrnuje dobu od konce druhé světové války do roku 1961. V tomto období Gustava Vožd'u upoutal především hanácký národopis. Sbíral hanácké písně a přetvářel je tak, aby mohly být znovu uvedeny lidovými soubory. K polkové písni o sedlákovi, který „jede na lóko s pantlečkó na klobóko“ např. přikomponoval trio. Po roce 1948 podnítil v Kojetíně vznik tanečního souboru *Hanácká beseda*.

Celkem přes 200 skladeb má Gustav Vožd'a registrováno u Ochranného svazu autorského. Jsou mezi nimi skladby z oboru vážné hudby pro symfonický orchestr, ouvertury, suity a melodramatická hudba. Poslední skladba, sbírka *Z hanáckého klebetníka*, opus 200, vznikla v roce 1962. Nejznámější jsou *Líbánky na Hané*, *Rozmarné Hanačky* a zvláště pak *Hanácká beseda*, která byla poprvé provedena v Kojetíně 10. srpna 1947. S velkým úspěchem se setkala i na kroměřížské výstavě *100 let českého národního života* v roce 1948. Finálem tohoto tanečního pásma je i píseň *Na té naší Hané*, kterou je uvedena v úvodu této diplomové práce.

Gustav Vožd'a zemřel 12. listopadu 1971 v Kojetíně a je pochován na místním hřbitově.

11. Soubor *Skřevani z Drahanovic*; Národopisné soubory v okolí

Skupina mladých lidí, kteří pod vedením autora této diplomové práce, **Zdeňka Kroutila**, zpívají písně v hanáckém dialektu s doprovodem klavíru, se nazývá *Skřevani z Drahanovic*³⁸. Tento soubor vznikl z iniciativy paní učitelky **Ludmily Příkrylové** ze sousedních Kníniček, která poskytla základní repertoár hanáckých písní, v roce 2011. Paní učitelka je organizátorka a iniciátorka kulturních akcí, sběratelka hanáckých materiálů, autorka a textařka slov k některým písním, moderátorka a konferenciérka kulturních akcí a hanáckých setkání s názvem *Hanácká pješnička*. Sbíráním básní a písní v hanáckém nářečí se paní Příkrylová zabývá spoustu let, téměř celý svůj život.

V roce 2012 oslovili Skřevani osm dětí předškolního a školního věku, tak vznikli *Skřevanci*.

Repertoár Skřevanů je pestrý. Tvoří ho tradiční hanácké *pěšničky* lidové, umělé hanácké písně jakož i moderní soudobé písně převzaté od hudební skupiny *Stracené ráj*³⁹, které máme v naší úpravě, a v neposlední řadě písně z vlastní tvorby souboru, jako např. *O nás v Lodeřově*, nebo také hymna – text viz. níže – tohoto seskupení *Ta naša pěšnička*. Autorkou textu písní je paní učitelka L. Příkrylová. Tyto texty zhudebňuje Zdeněk Kroutil. Kompletní hudební aranžmá a klavírní doprovod jsou taktéž v režii Zdeňka Kroutila. Produkce repertoáru je představena formou zpěvu, klavíru a recitace.

---

³⁸ Obec **Drahanovice** (okres Olomouc) je rodná vesnice autora diplomové práce, která se skládá z 5 částí: Drahanovice, Kníničky, Lhota pod Kosířem, Luděřov, Střížov. Počet obyvatel k datu 1.1. 2014 je 1682 občanů.

Zdroj: podle Wikipedie: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Drahanovice>

³⁹ **Stracené Ráj** je moravská kapela, která vznikla v roce 1994. Kapela pochází z obce Mezice u Olomouce. Charakteristickým a originálním rysem jejich tvorby je text napsán v hanáckém nářečí. Jejich hudba je žánrově pestrá a členové kapely nazývají svůj osobitý styl jako *hanácké bigbít*. Jeden z členů skupiny, Marek Ošťádal, se stal v roce 2010 starostou obce Náklo.

V době vánočních svátků soubor zpívá a představuje každoročně hanácké vánoční koledy. Koledy jsou zapsány zejména ve sbírkách písní a souborných sběrech ústní lidové slovesnosti. Zdrojem Skřevanů je zpěvník Jana Poláčka *Písně z Hané*, dále zápisy manželů Drtilových *Zvonke ož vezvánijó*, ale především hanácký cyklus *Hanácky koledy*, který je dílem varhaníka a skladatele **Bedřicha Antonína Wiedermanna** (1883 – 1951) a textaře **Josefa Vymětal**a. Po celé Moravě jsou rozšířeny tištěné originály i ruční opisy těchto koled s hanáckým dialektem. Mnoho dnešních hudebníků z Litovelska mylně pokládá tyto koledy za lidové, aniž tuší, že autorem umělých nápěvů je B. A. Wiedermann. Celý vánoční cyklus 9 koled vznikl v roce 1936. V této době provozoval funkci ředitele kůru Církve československé v Litovli Josef Vymětal, autor textů v hanáckém dialektu. Dílo bylo věnováno příteli, zpěvákovi a tenoristovi, Valentinu Šindlerovi. Šindler také na Vánoce 1936 provedl premiéru celého cyklu. První čtyři koledy mají názvy: *Nad Betlémem vězda stoji, Duli, duli, Vzácné pane hospodáro, Co to, že dnes dědinó*.

Text vánoční koledy *Co to, že dnes dědinó*⁴⁰ :

Co to, že dnes dědinó
pastěři tak tróbijó?
Nad Betlémem vězda stoji
a tá svítí Ježíškovi,
proto dneska dědinó
pastěři tak trobijó.

Narodil se Ježíšek
Pane Marje senáček.
Seberme svy sake pake,
do Betléma podme take
s nějakó to koledó,
než nás jiní předendó.

---

⁴⁰ Text podle rukopisu a notového materiálu.

Šel bech take nemá nic,
předéte mně at' mám vic.
Dež mně toho hodně dáte,
stopeň vic do neba mate.
Děcka s práznó kabeló
k Ježiškovi nemožó.

Text vánoční koledy *Pote chlapci k nám* ⁴¹ :

Pote, chlapci k nám,
koledo vám dám.
Po ořiško, po jabličko,
oblečem se do kožóško,
bodem zpivati,
koledovati.

Deť je zema, mráz,
sleším divné hlas.
Ptáci v pulnoc vezpěvojó,
a pastíři vetrobojó,
co to novyho,
neslychanyho.

Na nebi jasnym,
anděl se vznáši.
Selném hlasem prozpěvoje,
všeckém ledem oznamoje:

---

⁴¹ Text podle rukopisu a notového materiálu.

„Narodil se nám
spasitel a král.“

Leži v Betlémě,
v jeslich na seně.
Anděli se mo klanijó,
chválo a čest mo vzdávajó,
běžte, pospěšte,
ócto mo vzdéte.

Soubor vystupuje příležitostně na různých kulturních akcích, výstavách, hanáckých setkáních a koncertech. Členové souboru studují hanácký folklór, lidové písně v nářečí, řemesla, ruční práce a lidové tradice. Seskupení *Skřevani z Drahanovic* byl udělen hanácké *Glét*⁴², což je pro členy souboru velká pocta.

*„Účelem tohoto projektu je vyhledávat opravdu šikovné lidičky z oblasti Hané a tyto ocenit za jejich činnost, která je ve prospěch nás všech, „Hanáckým stavovským glétem“, na němž je uvedena činnost, za kterou byl vydán. A pokud se jedná o malého řemeslníka, tak spolu s glétem získává i možnost na svých výrobcích používat logo „Hanácké vérobek“. Toto logo Vám zaručí, že výrobek je kvalitní a je vyroben poctivýma hanáckýma rukama“*⁴³

Hanácké glét mohli dříve získat pouze řemeslníci, jež tradičním způsobem vyrábí originální a nezaměnitelné hmotné výrobky či produkty se specifickým a

---

⁴² **Hanácky GLÉTOVÁNÍ** je proces, při kterém pětičlenné konzilium uděluje ať už jednotlivci, nebo skupině lidí „Hanácké stavovské glét“ za práci, výrobky, nebo uměleckou činnost v hanáckém oboru či za lidová řemesla.

⁴³ <http://pvnovinky.cz/koktejl/13359-prave-hanacke-vyrobky-ode-dneska-poznate-maji-stavovske-glet>

originálním označením *hanácké výrobek*. Skřevanům bylo uděleno tohle ocenění za uměleckou tvorbu, udržování kulturních tradic, ale především za interpretaci hanáckých písní. První nositelkou stavovského glétu je **Jarmila Vitoslavská** z Troubek, která jako poslední v České republice ručně vyšívá hanácké kroje.

Vzpomínka na pradědečka autora této diplomové práce. Předek z matčiny strany, rodu Tomanových. Kapelník a trumpetista z Drahanovic, **Jan Toman** (9.10. 1906 – 24.12. 1981):

„Sdružení venkovské omladiny a lidová jednota v Loučanech pořádali v neděli 27. ledna 1929 společenský ples. Hrávaly různé kapely. Pospíšilové z Náměště a z Čech pod Kosířem, tedy dvě větve jednoho rodu, Hežové z Luděřova, Tomani z Drahanovic...”⁴⁴

Interpreti hudebního seskupení Skřevani z Drahanovic:

Základ souboru tvoří 3 interpreti:

Vojtěch Kroutil /sólový zpěv, komorní zpěv/,

Jakub Havrlant /sólový zpěv, komorní zpěv/,

Zdeněk Kroutil, DiS. – učitel hudby /umělecký vedoucí Skřevanů ; spoluorganizátor a zakladatel folklorního hudebního souboru, hudební aranžmá písní, sólový zpěv, komorní zpěv, klavírní korepetice/.

---

⁴⁴ **SEIDLOVÁ, Libuše:** *Rok na Hané*, Finaltisk, Loučeny, 2009.

Ostatní členové, externisté:

Jakub Pilmajer /sólový zpěv, komorní zpěv, recitace/,

Kamila Navrátilová /sólový zpěv, komorní zpěv, recitace/,

Iveta Hajdová /sólový zpěv, komorní zpěv, recitace/,

Alice Buiglová /sólový zpěv, komorní zpěv, recitace/,

Helena Buiglová /recitace, komorní zpěv, přednášky o hanáckých krojích/,

Helena Kurfürstová /sólový zpěv, komorní zpěv, recitace/.

Děti (8 malých zpěváčků ve věkovém rozmezí 4 – 12 roků: písničky, básničky, recitace a hanácká mluva v hanáckém dialektu).

Hymna Skřevanů „*Ta naša pjesnička*“

Text: Ludmila Přikrylová.

Svó skřevánči pjesničkó,
a ze srdcem na dlani,
vitaji Vás ve Strižově,
Drahanovšti Skřevani.

Každé skřevan na Hané,
začne zpivat na Hromnice,
me zpíváme celé rok,
na vzdore té pranostice.

Zpíváme si po našem,
ať je leden a nebo máj.
Našem vzorem je a bode,
mezecké Stracené ráj.

V Olomouckém kraji se s folklórem a lidovou kulturou setkáváme v dosti různých folklorních souborech, které se snaží uchovat tradiční hudbu, tance a lidové staré zvyky. Tyto soubory produkují nejen hudbu v hanáckém nářečí, ale také hudbu z okolí Jeseníků a také z odlišných regionů, jako je Valašsko nebo např. slovenské regiony. Uvádím zde přehled souborů, které působí a sídlí v Olomouckém kraji.

Řazení názvů souborů je abecední:

Bečvánek. Jedná se o dětský folklorní soubor. Tento soubor pochází z Přerova.

CM ZUŠ A. Dvořáka je dětský soubor působící v Lipníku nad Bečvou. CM zachovává tradici národopisného regionu Lipnické Záhoří.

Čekanka. Dětský soubor působící jako folklorní příprava pro nejmenší děti ve věku od 5 do 7 let ve Velké Bystřici. Děti se zde seznamují s hanáckými písničkami, hrami a říkadly. Učí se poznávat hanácké lidové zvyky a tance. Čekanka působí od roku 2004.

Dunajec. Folklorní soubor Dunajec, který působí v olomouckých Nemilanech, překvapivě nezpracovává hanácký folklor, ale folklor slovenských regionů (Myjava, Horehroní, Liptov, Orava - Goral, Šariš, Zemplín).

Dunaječek. Tento folklorní soubor, opět dětský, udržuje tradici Litovelského Záhoří Haná.

Hanácká mozeka Litovel vznikala a vyvíjela se průběžně od konce roku 2000, pod pracovním názvem *Litovelanka*, jako doprovodná kapela pro hanácký soubor písní a tanců *Hanačka*. Zpěváci a hudebníci z Litovle a blízkého okolí vytvořili opravdovou „živou“ a typicky hanáckou hudební skupinu, která provázela soubor na kulturních i soukromých akcích. Počet členů a složení hudební části Hanačky se od roku 2000 měnily, základna však zůstala stejná.

Od druhé poloviny roku 2013 Hanácká mozeka Litovel funguje jako občanské sdružení, vystupuje samostatně a zároveň spolupracuje s různými folklorními a národopisnými soubory a spolky.

Hanačka. Taneční folklorní soubor Hanačka působí v hanáckém městě Litovel, už od roku 1981. V současné době má kolem 50 členů, dětí i dospělí. Hlavní myšlenkou Hanačky je snaha uchovat původní hanácké tradice lidu. Soubor předvádí velké množství pásem od sólových a komorních tanců až po hromadné taneční vystoupení, prokládané lidovým vyprávěním a přednesem hanácké poezie.

Hatě. Hanácký soubor Hatě Tovačov sdružuje mladé lidi ve věku od 14 do 35 let, kteří mají zájem na uchování lidových, hanáckých tradic.

Kanafaska. Tento soubor vznikl v roce 2004 a začínal pouze jako taneční kroužek jihoamerického Country, později se však také přidaly tradiční hanácké tance. Poprvé se tady děti učí tančit v párech, stejně jako dospělí.

Klas je soubor písní a tanců. Vznikl v Kralicích na Hané v roce 1971 a patří mezi jedny z nejznámějších folklorních souborů v zemi, kteří se účastní velkého množství tuzemských i zahraničních festivalů. (např. Belgii, Itálii, Bulharsku, Rakousku, Německu, Polsku, Maďarsku, Rusku, na Slovensku a nejčastěji snad ve Francii.) Kromě dospělého souboru Klas, který má v současnosti kolem 40 členů, existují také dvě dětské složky: *Klásek* a *Kláseček*.

Kosíř. Hanácký soubor Kosíř z Kostelce na Hané vznikl v roce 1982. Název dostal podle stejnojmenného kopce z okolí. Repertoár tvoří uzavřené hudební a taneční bloky, které jsou tematicky řazené, jako např. „Řemesla“, „Zábava v kostelecké hospodě“, „Hody“ apod. Soubor Kosíř se účastní mezinárodních folklorních festivalů, soutěží, dožíněk, hodů, vystupuje na plesích, jarmarcích i svatbách.

Krajina je folklorní seskupení, které sdružuje studenty z Univerzity Palackého v Olomouci. Jde o soubor, ve kterém se učí nejen hanáckým písním a tancům, ale každý může ostatní obohatit a poučit také o svém folkloru z regionu, ze kterého pochází.

Krušpánek. Tento soubor sdružuje děti od 7 do 12 let, které většinou přechází ze souboru Čekanka a ovládají již první taneční krůčky. Taneční pásma zkoušejí téměř vždy v lidových krojích, svátečních, ale i pracovních.

Malá Haná je takovou přípravkou pro velký soubor Haná.

Maleníček. Dětský folklorní soubor pocházející ze Záhoří. Navštěvují ho děti ve věku od 3 do 12 let a 4 dospělí členové. Děti reprezentují své město na různých folklorních přehlídkách a festivalech v okolních vesnicích Moravské brány. Nejvíce vystupují v samotném Lipníku nad Bečvou, kde předvádějí tradice a zvyky v jednotlivých cyklech – ročních obdobích.

Markovice. Soubor Markovice vznikl v roce 1953 na Šumperku v obci Postřelmov. Nyní působí pod vedením manželů Drtilových. Zpracovává folklorní materiál této nejsevernější oblasti Hané s cílem udržovat mezi lidmi tradiční lidovou kulturu, chránit tento poklad přenechaný nám našimi předky i pro příští generace. Svůj název soubor přijal na doporučení starousedlíků Postřelmova podle nedalekého dominantního kopce Markovice. Spolu s ním působí také dětský soubor *Makovička*.

Moravská veselka. Tento název nese dechová hudba, která je známá nejen na vesnicích v Olomouckém kraji, ale také po celé republice. Několikrát vystupovala v rozhlase či televizi. Krojová hudební skupina pochází ze Sušic u Přerova.

Národopisný soubor Haná existuje ve Velké Bystřici už přes třicet let. Soubor je rozčleněn na jednotlivé větve, každým rokem se rozrůstá. Dnes již zahrnuje 5 souborů, které působí víceméně samostatně: *folklorní soubor Haná, Malá Haná, Kanafaska, Krušpánek a Čekanka*.

Pantla je folklorní soubor sdružující mládež. Pantla zpracovává pod vedením Petra Ošťádala hanácký národopis a snaží se udržovat tradiční zvyky, jako je např. vynášení smrčky v období Velikonoc či jízda s králem v období letnic.

Rovina je hanácký mužský sbor, který vznikl na konci roku 2004. Zpěváci jsou z Olomouce a okolí tohoto hanáckého města. V roce 2011 získali významné ocenění, Laureát Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice 2011. Základem jejich kmenového repertoáru je sbírka písní F. Sušila. V repertoáru mají jak písně jednohlasé, tak i tří až čtyřhlasé kusy. Výběr písní a jejich úpravy pro zpěváky připravuje Zuzana Blahunková a umělecký vedoucí Roviny, Jan Žůrek.

Senioři. Soubor je součástí *Sdružení přátel folkloru Severní Hané*. Jeho domovem je okresní město Šumperk. V tomto kolektivu pracuje asi 40 seniorů v hudební, taneční a pěvecké složce. Za dobu svého trvání úspěšně vystoupili na několika mezinárodních

folklorních festivalech v Rožnově pod Radhoštěm, Strážnici, Mikulově, Šumperku a na Veletrhu seniorů v Praze na Žofíně.

Skřevani z Drahanovic viz – začátek této kapitoly.

Stracené Ráj je moravská kapela, která vznikla v roce 1994. Kapela pochází z obce Mezice u Olomouce. Charakteristickým a originálním rysem jejich tvorby je text napsán v hanáckém nářečí. Jejich hudba je žánrově pestrá a členové kapely nazývají svůj osobitý styl jako hanácké bigbít. Jeden z členů skupiny, Marek Ošřádal, se stal v roce 2010 starostou obce Náklo. Členové kapely: Marek Vyroubal – první kytara, zpěv; Karel „Koodl“ Ošřádal – druhá kytara, zpěv; Marek Ošřádal – basová kytara, zpěv; Lukáš Mikulka – klávesy, akordeon, zpěv; Tomáš Utíkal – bicí.

Trnka Jeseník. Soubor Trnka působí v Jeseníku od roku 1975. Je nejúspěšnější folklorní soubor Jesenicka, který neustále rozvíjí svou činnost. Na scénu přenáší lidové tance, zpěv a zvyky z oblasti Valašska. Soubor předává toto dědictví jak v původní podobě, tak i v různých formách jevištní stylizace. Obohacuje kulturní podvědomí člověka tam, kde se žádná regionální tradice nechovala. Svá vystoupení realizuje nejen pro potřeby Jesenicka, ale můžeme ji vidět také na četných zahraničních akcích, především v příhraniční oblasti Polska. Účast na mezinárodních folklorních festivalech tvoří další oblast jejích aktivit.

Týnečáci. Tento folklorní soubor Týnečáci vznikl v roce 1986 ve Velkém Týnci, kde udržuje hanácké tradice.

12. Závěr

Tato diplomová práce je sepsaný přehled o hanácké oblasti, hanáckých lidech, zvycích, obyčejích, jejich životech a písních, jejich sběratelích a skladatelích, které se na Hané zpívají, čili jak se na Hané žilo, žije a snad žít bude. V textu práce se má čtenář dočíst o území, kde se užívá v běžné komunikační mluvě hanácký dialekt. Život Hanáků a Hanaček se nám odráží v těchto písních a diplomová práce pojednává především o těchto písních, v nichž se hanácké nářečí vyskytuje.

Hanácké lidové písně jsem si již jako dítě zpíval a dětských říkadel a básniček jsem znal spousty. Protože se mi líbí tohle nářečí, a jsem muzikant, zajímám se o již zmiňované písně řadu let. Zpívám písně ve škole dětem, vysvětluji jim, jak se správně vyslovuje hanáčtina a jak se na Hané opravdu mluví. Čím jsem starší, zjišťuji, že těchto písní je hodně. Chci je znát všechny. Mým hlavním přáním je, aby tyto písně neupadly v zapomnění, aby se nevyskytovaly pouze ve zpěvnících, na které se práší někde na policích či ve skříni, Zpívat a mluvit tímto dialektem, uchovat toto nářečí živé, jak se lidově říká „mlovit a spívat, jak mě zobák narostl“.

Hlavním přínosem této práce je snaha o průřez a přehled z historie hanácké písničky, až po současné skupiny či soubory, kteří provozují a interpretují tyto písně.

Skřevani z Drahanovic je poměrně mladý soubor. O tomto souboru nám práce přináší základní informace, o repertoáru zpěváků a o hanácké vesnici, která je sídlem interpretů. Přeji všem, Hanákům i ostatním Moravákům a vlastně všem, aby měli radost z hudby a pokud máte vztah k Hané, k hanácké písni, občas si některou zazpívejte, nebo alespoň poslechněte.

Prameny a literatura

BARTOŠ, František: *Dialektologie moravská*, Brno, Matice Moravská, 1895.

BAŠTAN, Petr: *Hanácký rok – zábavné čtení o Hané po celý rok*. Ročník II. , Olomouc, 2010.

BEČÁK, Jan Rudolf: *Lidové umění na Hané*. Vlastním nákladem, 1941.

BĚLIČ, Jaromír: *Nástin české dialektologie*. Praha. SPN 1972.

BERGOVÁ, Hana a kolektiv: *Štafeta – kulturně politický časopis Prostějovska*. Ročník XVIII. Č. 4. Prostějov, Okresní kulturní středisko v Prostějově, 1987.

BLÁHA, Ondřej: *Moravský jazykový separatismus*. Olomouc. UP v Olomouci, 2005.

BLAŽEK, Štěpán: *U okraje cesty. Poezie z Jevíčka a okolí*. Jevíčko, Historicko – vlastivědný kroužek., 1995.

BULISOVÁ, Jiřina: *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích*, Praha, Ottovo nakladatelství, 2006.

ČERNÝ, Jiří; HOLEŠ, Jan: *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*, Praha, Libri, 2008.

DUŠEK, Jaroslav a kolektiv UP Olomouc: *Hudební věda a výchova 6*. Olomouc, Vydavatelství UP, 1993.

DVOŘÁČEK, Petr; RŮŽIČKA, Jiří: *HANÁ (Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko)*, Brno, KMa s.r.o. , 2008.

GELNAR, Jaromír: *Národní zpěvník*, Praha, Supraphon, 1979.

GREGOR, Alois: *O životě a díle Františka Bartoše*, Brno, Musejní spolek v Brně, 1968.

HAUSER, Přemysl: *Nauka o slovní zásobě*, Praha, SPN, 1980.

HRABALOVÁ, Olga ; KLAPIL, Pavel: *V Zábřeze na rynku /Lidové písně severní Moravy/*, Šumperk, Okresní vlastivědné muzeum, 1987.

HUBÁČEK, J. ; JANDOVÁ, E. ; Svobodová, J. : *Čeština pro učitele*, Opava, Vademecum Bohemiae, 2002.

JIROUŠEK, Miroslav ; SIROVÁTKA, Oldřich: *Písně z Hané*, Praha, 1954.

KARLÍK, P. ; NEKULA, M. ; PLESKALOVÁ, J.: *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

KLAPIL Pavel: *Hanácké písničky /25 lidových písní z Hané/*, Olomouc, Okresní kulturní středisko, 1984.

KLAPIL Pavel: *Hanácký zpěvník /100 lidových písní/*, Ostrava, Krajské kulturní středisko, 1988.

KLAPIL Pavel: *Čtyřicet písniček z Uničovalu*, Olomouc, Okresní kulturní středisko, 1987.

KLAPIL Pavel: *Než spadne rosa – 15 hanáckých lidových písní ze zápisů Miroslava Jirouška*, Velká Bystřice, Obecní úřad ve Velké Bystřici, 1994.

KOPEČNÝ, František: *Nářečí Určic a okolí*, Praha, Nakladatelství Československé akademie věd, 1957.

KŘIČKA, Jaroslav: *Desítka hanáckých lidových písniček*, Olomouc, Pedagogický institut, 1962.

Kulturně – historická encyklopedie českého Slezska a severovýchodní Moravy /1. svazek/ A–L. /2. vydání/, Ostrava, Ústav pro regionální studia Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 2013.

LÉSKO, Franta: *Plke, plke, plkačke pro strécke a tetičke*, Olomouc, R. Prombergra.

Lidová kultura : Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska /1 svazek/, Praha, Mladá fronta, 2007.

LUDVÍKOVÁ, Miroslava: *Lidový kroj na Hané*, Přerov, Muzeum Komenského, 2002.

MALÍŠEK, V. : *K životnímu jubileu profesora Miroslava Jirouška*, Brno, 1978.

MAŇÁKOVÁ, Magdalena; MATUSZKOVÁ, Jitka; VRTALOVÁ, Jarmila: *Taneční medailony obcí Hané, Lašska a Slezska*, STRÁŽNICE, 2010.

Viz –

<http://www.nulk.cz/files/ele.knihovna/2010/Han%C3%A1,La%C5%A1sko,Slezsko.pdf> , str. 19.

Nový akademický slovník cizích slov, Praha, Academia, 2006.

PACHTOVÁ, Marie: *Hanáckým dětem /část 2, Dětský rok – zvykosloví a výroční obyčeje/, Prostějov, Okresní kulturní středisko, 1987.*

PALAS, Karel: *K problematice krajové pololidové kultury 18. století*, Praha, Spisy filozofické fakulty v Brně, 1964.

PECHÁČEK, Stanislav: *Lidová píseň a sborová tvorba*, Praha, Karolinum, 2010.

PETRŮ, Eduard: *Copak to ale za mozeka hraje? /Hanácké zpěvohry 18. století/*, Ostrava, Profil, 1985.

PF UP v Olomouci: *Lidová píseň a hudební výchova MUSICA VI.*, Olomouc, Hanex, 1997.

PIŠTĚLÁK, Josef: *Lidové tance severního Konicka*, Prostějov, Okresní kulturní středisko, 1989.

POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané I. – Prostějovsko*, Olomouc, Albert, Books print s.r.o., 2011.

POSPĚCH, Pavel: *Hanácký slovníček*, Olomouc, Společnost přátel vesnice a malého Města, 2008.

PŘIKRYL, Ondřej: *Hanácky písničky*, Praha, Kotrba, 1907.

PŘIKRYL, Ondřej: *Hanácky písničky, drohy – doplněny vedání*, Olomouc, R. Promberger, 1928.

SEIDLOVÁ, Libuše: *Rok na Hané*, Loučeny, Finaltisk, 2009.

Společnost přátel vesnice a malého města: *Hanácký kalendář 2012*, Olomouc, PROFITISK GROUP, 2011.

Společnost přátel vesnice a malého města: *Hanácký kalendář 2010*, Olomouc, PROFITISK GROUP, 2009.

Společnost přátel vesnice a malého města: *Hanácký kalendář 2011*, Olomouc, PROFITISK GROUP /Petr Baštan/, 2010.

STICH, Alexandr: *O spisovné moravštině a jiných „malých“ jazycích* / ročník 83, č. 5./, *Naše řeč*. 2000, odkaz: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7595>.

SUŠIL, František: *Moravské národní písně s nápěvy*, Praha, Argo, 1998.

SUŠIL, František: *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými*, Brno, 1859.

TOVÁREK, František: *Ve znamení pera. Jevíčko a Malá Haná v literatuře*, Jevíčko, MNV, 1958.

TROJAN, Jan: *Villana hanatica – k hanáckým tancům v 17. a 18. století*, Strážnice, Ústav lidové kultury, 1987.

TYLLNER, Lubomír: *Úvod do studia lidové písně*, České Budějovice, Ediční středisko PD ČB, 1989.

TYLLNER, Lubomír: *Tradiční hudba: Hledání kořenů*, Praha, 2010.

VACA, Josef: *Hanácké písničky pro dětský nebo ženský sbor*, Olomouc, Společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1955.

VÁCLAVEK, Bedřich , spolupráce SMETANA, Robert: *O české lidové písni a zlidovělé*, Praha, Svoboda, 1950.

VÁCLAVEK, František: *Malohanácké texty*, Region Moravskotřebovska a Jevíčka, 2012.

VACULÍK, Ludvík: *Deník stařenky Buršíkové z Tlumačova*, Olomouc, Společnost přátel vesnice a malého města, 2009.

VÁLKA, Miroslav: *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*, Kroměříž, Bibliotheca hanaca, 1989.

VÁLKA, Miroslav: *Dětská říkalka, hádanky a hry jihovýchodní Hané*, Kroměříž, Bibliotheca hanaca, 1987.

VEČERKA, Radoslav: *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky*, Brno, Masarykova univerzita, 2013.

VEČERKA, Radoslav: *Biografickobibliografické medailonky českých lingvistů: bohemistů a slavistů*, Linguistica ONLINE, 2008.

VEČERKA, Radoslav ; ERHART, Adolf a kol. : *K pramenům slov. Uvedení do etymologie*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

VETTERL, Karel ; HRABALOVÁ, Olga: *Guberniální sbírka*, Strážnice, 1994.

VYCHODIL, Pavel Julius.: *František Sušil /životopisný nástin/*, Brno, 1898.

Wikipedia: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana,
https://cs.wikipedia.org/wiki/Obecn%C3%A1_%C4%8De%C5%A1tina:

slovníková hesla – např. *obecná čeština, izoglosa, kramářské písně aj.*

Hanácká opera: http://media.rozhlas.cz/_audio/00532528.mp3.

Lidové tradice na Hané: <http://www.folklorweb.cz/clanky/20090111.php>.

Elektronická verze knihy Ondřeje Přikryla:
<https://hanackypesnicke.wordpress.com/about/>.

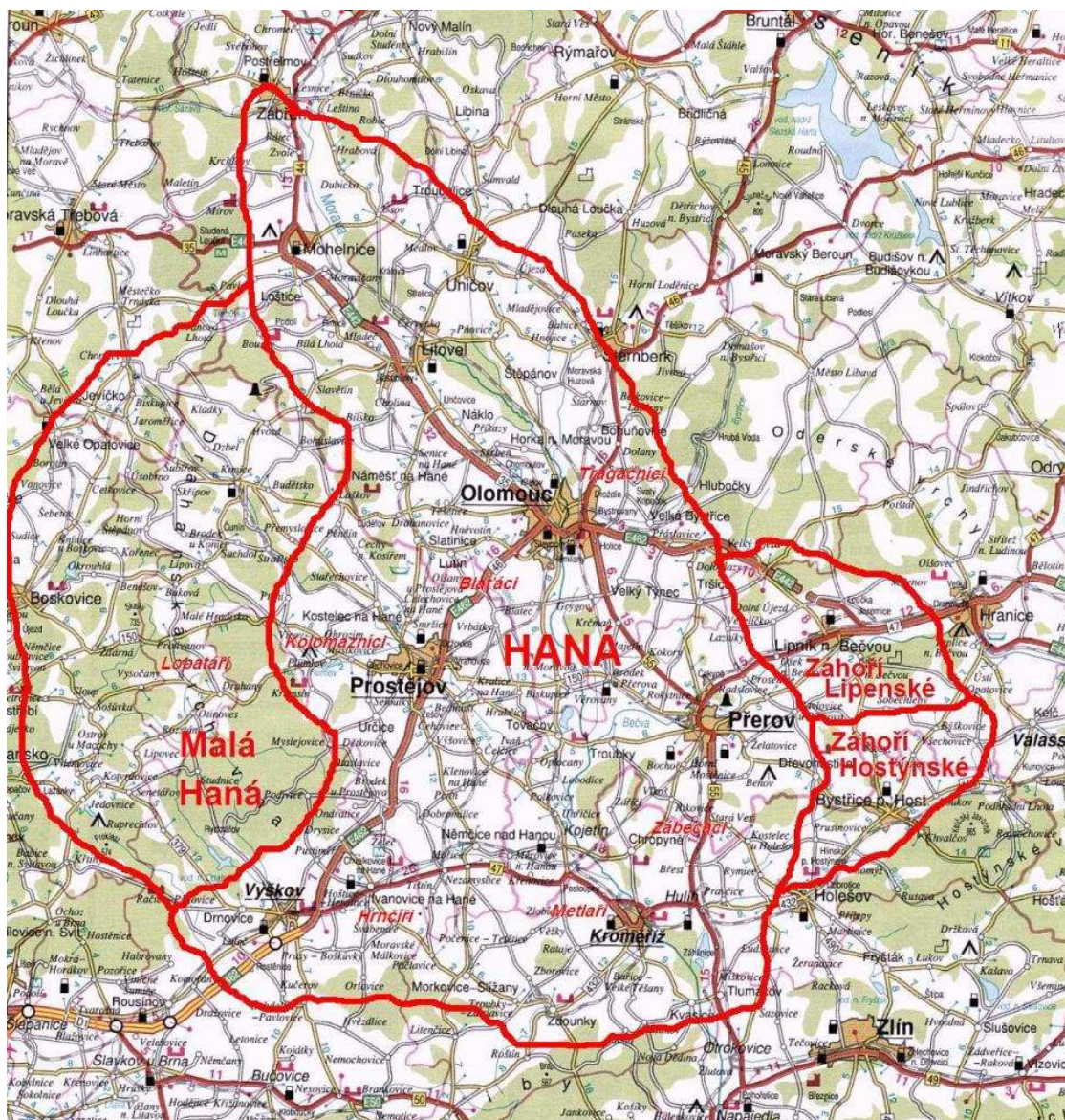
Československý hudební slovník I (A–L), Praha, SHV, 1963.

Slovník českých sbormistrů I. A–L, Praha, 1982.

Hanácký rok 2012, III. Ročník, Olomouc, Baštan, 2011.

Přílohy

Příloha č. 1 – mapa Hané

Příloha č. 2 – glétování

HANÁCKÝ GLÉTOVÁNÍ

„Hanácký glétování“ je proces, při kterém pětičlenné konzilium uděluje, ať už jednotlivcům či skupinám lidí, „HANÁCKÉ STAVOVSKÉ GLÉTY“.

Zasedání konzilia je nepravidelné, koná se podle potřeby a nemůže být dvakrát za sebou na jednom místě. Vždy však musí být tam, odkud je někdo z držitelů glétu.

Pokud je držitelem glétu řemeslník, má plné právo na svých výrobcích použít ochrannou známku v podobě loga „Hanácké věrubek“.

Pokud se však držitelem glétu stává někdo, jehož činnost není řemeslného charakteru (jako např. hudební soubor, umělecká tvorba atp.), je jeho činnost specifikována na glétu.

Držitelé jakového glétu získávají plné právo při své činnosti používat logo ptáčka bez nápisu „Hanácké věrubek“.

Za správnost přidělování Hanáckého stavovského glétu odpovídá a nese plnou zodpovědnost spolek Šikůlky u Šýkovek zároveň se členy konzilia, jelikož je (SÚS) zřizovatelem.

Příloha č. 3 – foto: *Skřevani z Drahanovic*

Příloha č. 4 – Ukázky písní
v hanáckém dialektu.

Vedle rebnika

HYBNĚ

Ved - le reb - ni - ka sto - ji o - se - ka gdo jo
na - sa - dil ať jo ve - se - ká ať jo ve - se - ká

2. [:A k té osece, každické večir, Hanka s Jankem si chodí na špacír:]
3. [:Hanko Haničko, nechodivé tam, viš že v rebniko straší hasrman:]

Aj te Náměšť'sky panenke

HYBNĚ

Aj te Ná-měšť - sky pa - nen - ke cho - di - jó si

jak hra - běn - ke cho - di jó si cho - di - jó

že ga - lá - na ne - ma - jó

2. Jedna drohé povídala, čím se která omévala,
[: čím se sestro oméváš, že se mě tak hezká zdáš :]
3. .... kozim mlikem, ... kopetnikem,
[: a .... smetanó, všeci za nó hledijó :]
4. .... káro veze, ... ji na nó leze,
[: aj za vodó, za vodó, za voděnkó stodenó :]

poznámka: Chybějící vytečkovaná slova se nahradí
příjmením děvčat o kterých budeme zpívat.

MÍ ČERVENÝ PANTLIČKY

Mírně *poco f* Turovice.

1. Mý čer-ve-ný pantličky, načiž já vás vážu.
2. A ská-žu mu, skážu já po ma-lym po - slíčku,

1. mý čer-ve-ný pantličky, načiž já vás vážu,
2. a skážu mu, skážu já po ma - lým po - slíčku:

cresc.

1. mám synečka daleko, mám synečka dale-ko,
2. Dé ti Pán Bůh dobré noc, dé ti Pán Bůh dobré noc,
da-le - ko, do-bró noc, da-le-ko, dobré noc,

1. po kým já mu zkážu ?
2. můj mi-lé sy - nečku. 3. A dobré noc, dobré noc,

3. ale né na vě-čnosť. A dobré noc, dobré noc,
do - bró noc,
do - bró noc

a - le né na věčnosť, sy - neč - ku,
3. ale né na vě-čnosť, až te-be, můj syneč-ku,
sy - neč - ku,

sy - neč-ku, *f* *mf* po - mi - ne
3. až tebe, můj synečku, pomine fa -
syneč - ku, sy-neč - ku, po - mi - ne

falešnosť, *poco f*

3. le - šnosť, ej ! 4. A pomi-ne, pomi-ne, lebo nepo -

falešnosť,

4. mine, *p* a po - mi - ne, pomi-ne, lebo ne - po -

4. mi - ne, lebo ta na - ša lás-ka, lebo ta na -

na - ša lás-ka, *cresc.*

4. ša láska *p rit.* na vě-ky za - hy - ne.

ta lás-ka *p rit.*

Rozšafně

ACH, DEBE DECKE TAK BELO.

mf
Ach, de- be de-cke tak be- lo, ach, de-be de-cke

mf

tak be- lo, ach, to be se nám,

ach, to be se nám, ach, to be se nám. lé- bi- lo!

Geyer - Polášek: Hanácky
pěsničky.

Daleká, široká

ZVOLNA

The musical score is written on two staves in G major and 2/4 time. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, with chords G, D, G, and D above it. The second staff contains the melody for the second line of lyrics, with chords D, G, Emi, Ami, D7, and G above it. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

Da - le - ká, še - ro - ká je ces - ta po O - lo - míc
ská - zal mně muj mi - lé na - sto - krát do - bró noc.

2. A já mo děkojo, za jeho dobry noce,
[: že se nevespale, moje černy oče :]
3. A copak dělale, že se nevespale,
[: čekale milyho, až do dňa bilyho :]
4. Deň bilé jož vešil, seneček nepřešil
[: snad' ho voda vzala, nebo za inó šil :]
5. Voda ho nevzala, na vojno se nedal
[: jenomže své milé včera vepovidal :]

Za horama svitá

VESELE

Za ho - ra - ma svi - tá, bo - de br - zo deň, deň, deň
 bo - de br - zo deň. Za kam - na - ma hr - nec a šeš - ke só
 v něm, v něm, v něm a šeš - ke só v něm.
 Jo - ra po - řád po - ska - ko - je, a te šeš - ke ve - ta - ho - je.
 šeš - ke pod' - te sem, sem, sem, šeš - ke pod' - te sem.

2. Skázala mně Manda, Joro přendi k nám, k nám, k nám,
 Joro přendi k nám. Zabíle sme vepřa, jako te se sám, sám, sám,
 jako te se sám. Bodem dělat jitrnice, veleky jak nohavice,
 já tě take dám, dám, dám, já tě take dám.
3. Te se Mando skópá, te mně šlaka dáš, dáš, dáš,
 te mně šlaka dáš. Pohltáš to sama a mně nic nedáš, dáš, dáš
 a mně nic nedáš. Kópim já si mirko hracho a bodo žet beze stracho,
 jako táta náš, náš, náš, jako táta náš.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Zdeněk Kroutil
Katedra:	hudební výchovy PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Pavel Klapil, CSc.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Hanácké lidové písně z hlediska nářečí
Název v angličtině:	Hanácké folk songs in terms of dialekt
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá nářečím a písněmi v hanáckém dialektu, výskytem nářečí v moravské lidové písni. Obsahuje základní fakta profesní práce celo – moravských a regionálních sběratelů lidových písní a hudebních skladatelů na hanácké texty. Stručně seznamuje čtenáře se soudobými hanáckými soubory (<i>Skřevani z Drahanovic</i>).
Klíčová slova:	hanácká nářečí hanácké písně sběratelé a skladatelé hanáckých písní dnešní hanácké soubory
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with dialect and songs in the Hanácký dialect (specific Moravian dialect), also the occurrence of dialects in Moravian folk songs. It contains basic facts of professional job of all Moravian regions and collectors of folk songs and composers of Hanácké texts. It briefly acquaints readers to contemporary Hanácké band. Moravian band " <i>Skřevani z Drahanovic</i> " (Skylark from Drahanovice) are a great representatives of this folk music.
Klíčová slova v angličtině:	„Haná“ (part of Moravia) „hanácké“ songs (specific type of Moravian´s song) collectors and composers of Haná songs Today´s „hanácké“ bands
Přílohy vázané v práci:	4 obrázkové přílohy : 1. mapa Hané, 2. glétování, 3. foto <i>Skřevani z Drahanovic</i> , 4. ukázky písní v hanáckém dialektu.

Rozsah práce:	87 stran
Jazyk práce:	Čeština